NEMA RELIGIJE NAD ISTINOM

TEOZOFIJA

H. P. BLAVATSKY
1831 – 12 AUGUSTA – 1931

GOD. IV

ZAGREB
JUGOSLAVIJA

1931

Ko je uzvišeni čovjek?
Koji je najjači strpljivošću.
Onaj što blago podnosi pozlede
i živi pravednim životom — taj je istinito čovjek!
Iz »Istočnih Dragulja« H. P. B.

Sadržaj:

Contents:

1931 God. IV

Slka H. P. Blavatsky.
Stota obljetnica rodenja H. P. B. — Annie Besant.
Šta je Teozofija? — H. P. B.
Teozofska Himna — Vikontesa de Sandé.
Iz Života Helene Petrovne Blavatsky.
Na Braniku — A. B.
Zbogom Helene Petrovne Blavatsky.
H. P. Blavatsky u dvjema svojim prošlim životima.
Ličnost H. P. Blavatsky — C. Jinarajadasa.

Portrait of Madame Blavatsky.
H. P. Blavatsky Centenary — Annie Besant.
What is Teosophy? — H. P. B.
Theosophical Hymn — Viscontess de Sandé.
Biography of Helena Petrovna Blavatsky.
On the Watch Tower — A. B.
Farewell of Helena Petrovna Blavatsky.
Two Other Lives of H. P. B.
The Personality of H. P. Blavatsky — C. Jinarajadasa.

Teozofsko društvo

Pretsjednik: Dr Annie Besant.
Potpretsjednik: A. P. Warrington.
Tajnik: Ernest Wood, prof.
Blagajnik: A. Schwarz.

Pretsjednikov mjesečnik: The Theosophist.

Sekcije:	Glavni Sekretari:
1. Sjeverna Amerika:	Mr. Sidney A. Cook Wheaton, Illinois U. S. A.
2. Engleska:	Mrs. Jackson — 45 Lancaster Gate London W. 2.
3. Indja:	Mr. D. K. Telang — T. S. Benares City.
4. Australija:	Rev. Harold Morton — Iluka Road, Mosman, N. S. W.
5. Švedska:	Redaktor G. Halfdan Liander, Adolf Fredriks Kyrkogata 13.
6. Nova Zelandija:	Rev. William Crawford — 361 Qeen Street, Auckland.
7 Nizozemska:	dr. J. I. van der Leeuw — Tolstraat 156, Amsterdam Z.
8. Franceska:	Monsieur Charles Blech — 4 Square Rapp, Paris VII.
9. Italija:	Donna Luisa Gamberini — 109 via Masaccio, Florence 22.
10. Njemačka:	Herr Dr. Johannes M. Verweyen, Behringstr. 2. Bonn.
11. Kuba:	Dr. J. R. Villaverde, Apartado 365, Habana.
12. Madžarska:	Mrs. E. de Rathonyi, 20 Delibab u. Budapest I.
13. Finska:	Mr. A. Rankka. Kansakoulukatu 8, Helsingsfors.
*14 Rusija:**	Madame A. Kamensky — 2. R. Cherbuliez Geneva.
15. Českoslovačka:	Josef Škuta Kunčicky 290, Mor. Ostrava, Č. S. R.
16. Južna Afrika:	Mr. G. E. Mapstone, 536 Burger Street, Pietermaritzburg, Natal.
17. Škotska:	Mr. John P. Allan, 28 Great King Street, Edinburgh.
18. Švajcarska:	Mme Louisa Rollier, 15. Rue St. Jean, Geneva.
19. Belgija:	Mons. Gaston Polak — 51 Rue de Commerce Bruxelles.

H. P. Blavatsky

TEOZOFIJA

NEMA RELIGIJE NAD ISTINOM

GOD. IV ZAGREB 1931

Stota obljetnica rođenja H. P. Blavatsky

Izvršni Odbor Vrhovnoga Savjeta Teozofskoga Društva priprema u Adyaru za proslavu stote obljetnice rođenja H. B. Blavatsky. Proslava će biti 11. i 12. augusta. Nepraktično bi bilo okupljati u Adyar pretstavnike svijù Narodnih Društava poradi ekonomske depresije, koja vlada posvuda, i potrebe da se sredstva, što se u taj čas nalaze u Narodnom društvu, daju za propagandu. Štaviše idealima H. P. B. može se poslužiti najbolje, da se stota obljetnica rođenja proslavi u svakoj zemlji i u svakom Krugu tako, da se svagdje pruži prilika, da svijet ukoliko najviše mjesta je moguće upozna ličnost H. P. B. Stoga Izvršni Odbor savjetuje svima Kruzima, da priređe svečanost za pomen H. P. B. ističući duh požrtvovnosti njene za Društvo i veličinu njena dara Teozofije.

U Međunarodnom Glavnom Stanu u Adyaru biće za vrijeme proslave duž dva dana osim predavanja o H. P. B. i posebna izložba njenih manuskripta, zabilježnica, dnevnika i t. d., što se sve nalazi u Adyaru. G. C. Jinarajadasa će tom prilikom takodjer da izloži izabrana Pisma Majstora.

Izvršni odbor najsrdačnije usvaja predlog, što je došao sa strane mnogih, da se prigodom ove svečanosti H. P. B. nađu u saradnji Krugovi Društava, ako prilike dopuštaju,sa drugim Teozofskim organizacijama, koje se svojim smjernicama razlikuju od onih, što ih slijedi Društvo, ali uzasveto duboko osjećaju za H. P. B.

Teosophical Society.
Adyar, Madras
April 23, 1931.

Annie Besant

Braćo i prijatelji,

Radost, kojom je pozdravio svijet vijest da se ove godine navršuje stotinu godina rođenja H. P. B., obuzela je i Jugoslaviju, gdje će svi što znaju za ličnost H. P. B., razabiru vrednotu utjecaja njena i neprekinuto osjećaju djelatnost duha H. P. B. širom svijeta, okupiti se, da joj najpripravnije iz punih srdaca izraze ljubav za veliku budućnost, što nam ju je privela da je proživljujemo sada. Poimence pak Jugoslavensko Teozofsko Društvo, kao ogranak Teozofskoga Društva u svijetu, primivši poziv Pretsjednika Dr. Annie Besant, jednakom radosti se odazivlje da na dan 11 augusta 1931 preda svoj zemlji svojoj manifestacijoni akt mira i mudrosti kao zadužbine H. P. B. i prelije slavom blagodarenja svemu narodu svomu darovanu njome Meditaciju Teozofije.

J. V.

Šta je Teozofija?

H. P. B.

Teozofija u svom apstraktnom značenju je Božanska Mudrost ili agregat znanja i mudrosti, što je osnov Universumu — homogenost vječnih dobara; a u svomu konkretnom smislu je ona, suma konačna onog istoga, što je priroda dodijelila čovjeku na toj zemlji, i ne više . . .

Teozofija je beskrajni ocean univerzalne istine, ljubavi i mudrosti, odrazujući svoj sjaj zemljom.

Teozofija najnepobitnije nije religija, već je bit svoj religiji i apsolutnoj Istini. . .

Teozofija je božanske Prirode, vidljiva i nevidljiva, a Društvo je čovječje prirode nastojeći, da se dovine svomu božanskomu roditelju . . .

Osnovano je, da prione, te se pokaže ljudima, da takovo nešta kao što je Teozofija postoji, i da im pomogne te joj se uzvinu proučavanjem i usvajanjem njenih vječnih istina. . . . Ono je jednostavno skladište sviju istina, što su ih otkrili proroci vidoviti i prosvječeni istorijskih i preistorijskih doba. . . Stoga je ono samo provodnicom kojom se više ili manje istine, nalazeći se sažeta u izražajima velikih Učitelja čovječanstva, prelije u svijet. . .

Naše Teozofsko Društvo je skromno sjeme, koje će, ako se zalijeva i ostavi da živi konačno da izvije Drvo Znanja Dobra i Zla što je ukalamljeno u Drvo Života Vječnoga.

Izvaci iz djela: Ključ Teozofije.

The Theosofist
January 1930

Teozofska Himna

Za vrijeme ove godine, Stote Obljetnice rođenja H. P. B., ugledala je svijet, što će zanimati sve Teozofe, u Braziliji »Teozofska Himna« posvećena H. P. B. Riječi i muzika su od Vikontese de Samdé iz Rio de Janeira. Prigodom svoga putovanja po Južnoj Americi g. Jinarajadasa izvješćuje, da ju je čuo pjevati u Braziliji, Urugvaju i Argentini i da je vrlo efektna. Kad god se je pjevalo, svi su nazočni ostali stojeći. Najjače se doimlje, kad ju se pjeva u četiri glasa uz pratnju gusala, čela i klavira. G. J. zamolio je Glavnoga Sekretara Brazilije, da pošalje primjerak himne svakom Nacionalnom Društvu Teozofskom. Himna je spjevana na portugiškom jeziku, što bi u prevodu glasilo, kako slijedi:

Zdravo, Blavatsky!
Tvoja sveta nauka probudi nam srca,
I pokaza novu stazu tužnom Čovječanstvu
Iz bijede što ga tišti.
Sloboda će doći jedino, kad čovjek ostvari
Božanski Zakon velike ljubavi bližnjega,
Što izbavlja iz svih zala.
A, duša, oslobođena tada
Će da se kupa u Božanskom Svijetlu.

Iz »The Theosophist« Juni 1931

Annie Besant: On the Watsch-Tower.

Iz života Helene Petrovne Blavatsky

. . . . Mnogi su mislili, da bi bilo bolje, da se za slavu uspomene H. P. B. namjesto dana smrti, 8 maja, poznatog pod nazivom Dana Bijeloga Lotusa, uzme dan njena rođenja što pada na dan 30 jula po julijskom kalendaru, dakle 11 augusta, da se tako okupe svi, koji otklanjaju jadikovke. Sama H. P. B. bi se protivila takovom nešta kao i tomu da se razvija makakovo čašćenje iz poštovanja i ljubavi ili veličanje herojke. Stoga dajte, da nam ti časovi — slave stote obljetnice — sačuvaju čistu uspomenu na vezu sa onima, koji su se upravo ulančali da učine značajni dan u povijesti, iako ih je u poredbi sa ostalima malo, ali da ih za nedugo bude većina iz našega Teozofskoga Drugarstva.

Osnivačicu Teozofskoga Društva, Helenu Petrovnu Blavatsky, njen snažni izražaj njene jake crte lica, poznaju mnogi, budući da joj se slika nalazi gotovo u svima prostorijama T. D., a kako ih je malo, koji poznaju njen život i svu priču o njem. Niko je ne poznaje potpuno, jer je sada tek prikupljeno sve, što se zna o njoj, da se sačuva i ne propane prolaznošću prirode, od čega se toliko brani svaka istorija života. Mnogo ima knjiga, u kojima se nalazi o H. P. B.. iz njih je i ovaj prikaz života.*

H. Petrovna Hahn se rodila u Ekaterinoslavu u južnoj Rusiji, 12 augusta 1831. Njen otac, Pukovnik Hahn, koji je potekao od ugledne porodice porijetlom iz Meklenburga u Njemačkoj, bio je časnik u ruskoj

---

*) Helena F. Pissareff piše o H. P. Blavatsky u The Theosophist-u od Januara 1913 i dijeli njen život u tri dijela. Za prvi dio od rođenja 1831 do njene udaje nalazi se u knjigama njene sestre V. P. Jelichovsky: *When I was Little* (Kad sam bila malena) i *My Youth* (Moja mladost), gdje su izneseni događaji što su ih proživljavali u svojoj porodici, iako ih je prema njihovu značenju mogla teže da provjerava, budući da je bila za četiri godine mlađa od H. P. B. Zatim su podaci, što ih je ostavila njena tetka Nadejda Andrejevna Fadejeva, koja je bila samo tri godine starija od nje, te su zajedno odrasle kao djeca. Ona je dokazima potkrepila svoje navode o čudnovatim pojavama, što su se zbivale oko H. P. B. duž cijelo njeno djetinjstvo. Pojedinosti iz njenoga djevojačkoga života sačuvale su se u djelu Memoires of Madame Ermoloff. Za drugi dio života uzimlje H. F. Pissareff doba od udaje 1848 do 1872, kad je prošavši evropskim zemljama, Egiptom i Indijom krenula za Ameriku. Iz vlastitoga pričanja H. P. B. pribrao je vijesti, kako ih je najvjernije upamtio A. P. Sinnett u svojoj knjizi: Događaji iz života gospođe Blavatsky *(Incidents in the Life of Madame Blavatsky)*. Za treće doba života H. P. B., od 1872 do 8 maja 1891 ima pored najklasičnijega djela Annie Besant: H. P. Blavatsky i Majstori Mudrosti. *(H. P. Blavatsky and the Masters of Wisdom)*, London 1907 i novije djelo iz 1929 od Rollin Corson-a, sina Hiram Corsona sa Cornell Univerziteta, koji je bio prvak među osnivačima T. D. i veliki obožavatelj H. P. B., — pod nazivom: Pisma H. P. B., koja još nisu dosada izašla, *(Some Unpublished Leters of Helena Petrovna Blavatsky)*, te najnovije: o ličnosti H. P. B. od Dr. C. Jinarajadasa-e, T. P. H.

vojsci, a njena majka; Helena Fadejef, koja je bila glasovita spisateljica, bila je kćerka princesse Dolgoruky, te tako vuče veze iz najstarijih ruskih aristokratskih familija.** To dijete, čija karijera znači toliko mnogo za T. D. ugledalo je svijetlo u noći od 30 na 31 jula (prema ruskom kalendaru), tako slabašno, te su mnogi držali, da će jedva ostati na životu. Roditelji su odlučili, da je treba smjesta krstiti, i tako se sve priredilo za taj važnį obred. Svi su se ukućani skupili i svaki je imao zapaljenu voštanicu te ju je držao, dok je trajao obred. Među njima bilo je i dijete, tetka novorođenčeta, koja je stajala u prvom redu i od velikoga umora pala je u nesvijest. Kumovi su se nalazili baš u aktu odricanja od Zloga i od svih njegovih djela, kad su opazili, da je plamen svijeće djetetove zahvatio odijelo svećenika: i siromašnom starom gospodinu ostavio strašnih opeklina. Među praznovjernom služinčadi se to tumačilo kao zao znak, i poradi toga se za Helenu Hahn raširilo proročanstvo, da će joj život biti mučan i pun doživljaja.

Uza sve to očekivanje dijete je napredovalo, iako je bila krhkoga zdravlja, što joj je ostalo i duž više kasnijih godina. Bila je vrlo živahna i zarana je naučila dobro jašiti. Već sa 15 godina mogla je da se takmi sa svakim kozačkim konjem, (za koje je poznato, da su svojeglavi, kakova je bila i ona). Tako je postala pothvatljiva, vrlo šaljiva te puna humora, prijanjajući svom vatrenom ljubavi svojom uza sve, što je nepoznato i čudesno, i svom čežnjom svojom uza sve, što bi je dovelo do toga, da se domogne slobode i neovisnosti u svojim akcijama.

Dadilje njene, poznavajući priče o vilama i duhovima, bile su uvjerene, da Helena ima veze sa onim nevidljivima.

Prije nego je Heleni bilo 11 godina, umre joj majka. Tada je uzme njena baka, princesa Dolgoruki k sebi u Saratoff, gdje je s njom probavila pet godina. Bilo je to u starom dvorcu, kakovi su postojali tada sa svojim podzemnim hodnicima i čarobnim zakucima, gdje unaokolo njega proteglo se bilo šetalište, sa mnogo sjene poradi hladovitih drvoreda, koji su vodili sve do guste šume na obali — Volge. Tu joj se pričalo mnogo legendi o slavnim mjestima, gdje je boravila, a u vezi sa junačkim događajima iz davnine, što je sve samo pojačalo nje-

**) Porodično porijetlo H. P. B. je prilično zanimljivo, kako to ističe H. F. Pissareff dalje u svom članku H. P. B., »jer se među pređima njenim nalaze pretstavnici Francuske i Njemačke i Rusije. Po ocu vuče lozu od Prinčeva, Hahn von Rottenstein - Hahn, koji su vladali u Meklenburgu. Majka joj je bila unuka Bandre du Plessy-a — prognane — Hugenotke, koja je morala da ostavi Francusku poradi vjerskih progonstava, te se 1787 udala za Princa Pavla Vasiljevića Dolgoruky; njihova kćerka, Princesa Helena Petrovna Dolgoruky pošla je za Andreja Mihajlovića Fadejef i to je bila baka H. P. B., koja ju je samo uzgojila jer je rano ostala siroče. Uspomena na nju sačuvala ju je kao ženu neobično visoko obrazovanu, čije je znanje za ono doba bilo najveća rijetkost. Ona je dopisivala sa mnogim školovanim uglednicima svoga doba, tako sa g. Murchison-om, pretsjednikom Londonskoga Geografskoga Društva, kao i sa mnogim glasovitim botaničarima i mineralozima, od kojih ju je jedan nazvao »fosilnom školjkom«, što ju je on otkrio - nazvavši je - Venus Fadeef. Ona je znala pet jezika i prekrasno je slikala. Bila je u svakom pogledu vanredna žena. Sve to prelila je svojoj kćerci Heleni Andrejevnoj majci Helene Petrovne, koju je sama uzgajala. Helena Andrejevna pisala je novele i priče, te je bila dobro poznata pod književničkim imenom kao pseudonimom svojim »Zenaida R.« i osobito popularna u četrdesetim godinama. Kako ju je zatekla prerana smrt, vijest o tom silno je rastužila sve tako, da je znameniti Brelomsky, kritički ocjenjivač onoga doba, u svojem eulogističkom prikazu nazvao ju »Ruskom George Sand-om.«

nu ljubav za misterijama i čudesnostima, i već bilo snažno zastupljeno u njenom karakteru. Ona je razabirala glas svakoj stvari*) i razgovarala je sa pticama i životinjama, jer je posjedovala sredstva, spomoću kojih ih je razumijevala.

Kad bi se skupila djeca u bakičinoj sobi, posjela bi na nadjevenoga crnoga konja ili bijeloga tuljana i kad se hvatao mrak, sebi uobražavajući da se sve te životinje gibliju mala Helena Petrovna pričala im je tada strašne i čudesne priče, koje su ih i zastravile osobito, kad je nastavljala o bijelom plamencu, čija se krila čine, da su poprskana krvlju.

»Osim pojava«, piše Helena F. Pissareff, »koje su svi mogli vidjeti, a zbivale su se poradi njene nazočnosti i blizine sa prirodom, bilo ih je i takovih, koje je mogla opažati samo ona sama. Već iz ranoga djetinjstva svojom vidovitosti otkrivala je veličanstvenu pojavu Hinduica sa bijelom čalmom na glavi. Potpuno je bila sebi svijesna, da je to čovjek, koji joj se pokaže, kad hoće, njen zaštitnik i da je nevidljiv svima osim njoj ali da je uvijek jedan te isti. Poznavala ga je, kao što je poznavala i svoje rodake, a zvala ga je Zaštitnikom, veleći da je On bio onaj, koji ju je spašavao od pogibli.«

»Takova joj je pogibao prijetila, kad joj je bilo trinaest godina: konj na kojem je jašila, poplašio se i udario u bijeg. Dijete zbačeno sa sjedala zaplelo se u stremenje, te je visjelo o njima. Namjesto da je u tim časovima nastradala smrću, ćutila je oko svoga tijela nečije ruke, koje su ju držale, dok se konj zaustavio. Drugi takav slučaj zbio se, dok je još bila sasvim maleno dijete. Dugo je vremena silno sebi željela, da vidi sliku, koja je visjela povisoko na zidu, a bila je zastrta bijelom zavjesom. Ona je molila, da joj je otkriju, ali joj je želja ostala neispunjena. Kad se jednom našla sama u sobi, privuče sto k zidu i stavi na nj još jedan manji, te povrh sve to i stolicu. Popinjući se uspije joj da je dosegla navrh, te se jednom rukom uhvatila za prašni zid, a drugom dohvatila zastor. Uto izgubi ravnovjesje i svijest. Kad je opet došla k sebi, našla se ležeći na tlu a stolovi i stolica neoštećeni, stajali su na svojim običnim mjestima, zavjesa je pokrivala sliku, a jedini dokaz, da se sve to uistinu zbilo, bio je maleni trag ručice, što je ostao na prašnom zidu ispod slike.«

»Tako prođe djetinjstvo i rana mladost H. P. B. srećno i u lijepim prilikama, posred kulturno ugledne i obrazovane porodice, sa časnim tradicijama i svom simpatijom prijateljski sklone svima klasama.«

Godine 1844 poveo ju je Pukovnik Hahn u Paris i London, da uči muziku, kod glasovitih učitelja, budući da je pokazivala prirodni dar za pijanistkinju, što ga je sačuvala i u kasnijem životu **) Taj put je samo donekle uspio, jer je opazila, da joj za temeljitije studije treba bolje poznavanje engleskoga jezika. Stoga je svom pomnjom svladavala sve teškoće pomenutoga jezika, na radost Engleskinji, koja joj je predavala zaželjeno znanje engleskoga jezika osobito u pogledu izgovaranja širokih o i a glasova, jer je njen izgovor mnoge od njenih prijatelja En-

*) »U Dvorcu je bilo različitih čudnih stvari: nadjevenih oblika životinja, glava medvjeda i tigrova sa otvorenim čeljustima, na jednom zidu se nalazilo mnogo krasnih ptica pjevica, koje su sjale kao sjajni cvjetići; a na drugom zidu bila je ščućunjena sova te sokolovi i jastrebovi, a povrh sviju orao raširivši svoja veličanstvena krila. Najčudnovatiji bio je bijeli plamenac (flamingo), koji je pružao svoj kljun upravo kao da je živ.« (Prvo doba iz života H. P. Blavatsky od Helene F. Pissareff, prevela na engleski gospođa Pogosky).

**) Priča se, da je u tom svojstvu probavila izvjesno doba i na dvoru u Beogradu, kad se po drugi puta vraćala iz Rusije.

gleza tjerao na smijeh. Kako je za malo godina naučila da govori dobro engleski, drugi njen pohod za muzički studij u Englesku uspio je bolje.

Nakon ponovoga povratka iz Engleske živjela je Helena Petrovna dalje uz svoga oca. Predočivši sebi prilike, u kojima su sprovodile život mlade djevojke »visokih krugova« najvećim dijelom boraveći u provinciji, iako u dobrim porodicama, ali sa svima predrasudama i dosadnim etiketama svoga doba, lako je moći razumjeti, kako su takove prilike sapinjale tako vatrenu prirodu mlade H. P. B., koja ju je tako teško obuzdavala, budući da je toliko vruće ljubila slobodu. Takovu ju je dočekala godina 1848, koja je gospojicu Helenu P. Hahn promijenila u gospodu Blavatsky.

Njena uzgajateljica je bila ta, koja ju je osmjelila za to, da sebi nađe čovjeka, koji će joj biti mužem. Ona ujedno pristane na to da će da ga izazove. Bio je to đeneral Blavatsky, upravnik Kavkaske Provincije u Rusiji, stariji gospodin, o kojem je H. P. B. imala odlično mišljenje i za kojega je njegovala visoko poštovanje i cijenila ga vrlo.

»U Memoarima Gospođe Ermoloff«, kako iznosi gđa. A. L. Pogosky, u julskom broju The Theosophista 1913, ima mali detalj toga doba u životu H. P. B. Gospođa Ermoloff dobro je poznavala prilike, u kojima se nalazila H. P. B. kao djevojka. Slučaj, što ga napominje, ne nalazi se nigdje drugdje označen, a imao je za cijelo važni utjecaj na sudbinu H. P. B. U to je vrijeme živio u Tiflisu Prince Galitzyne, rođak Potkralja Kafkaskoga, koji je često dolazio porodici Fadeeff i vrlo se zanimao za tu originalnu mladu djevojku. Njega su držali, kako gospođa Ermoloff navodi, »ili Slobodnim Zidarom ili magičarom, ili onim, koji proriče sudbinu.«

»Odmah iza odlaska Prinza Galitzyne iz Tiflisa slijedila je brzo odluka H. P. B. da se uda za uglednoga gospodina M. Blavatsky-a. Za tri dana joj je uspjelo, da ju je isprosio.

Kad je opazila, da je njena šala, kojom je pristala, da pođe za nj, ozbiljna stvar, i ne sastoji se samo u tom, da promijeni ime, prođe je mladenačka obijest te uvidi da se ima da snađe u posljedicama, iako joj je bilo jedva 17 godina. Njeni su prijatelji nastojali, da joj prikažu značenje svečanoga časa, kad će da učini taj značajni korak, ali njena vruća želja za slobodom opravdava sve što je i unatoč toga slijedilo. Prije nego je prošlo tri mjeseca, mlada je žena ostavila svoga muža, jer se našla kao orao u tijesnoj kući vrabaca. Uzevši konja, odjurila je, da dostigne oca, koji je upravo malo vremena prije otišao na dužnost. Ali na putu, jašeći hitno spopane je strah da će je otac tražiti, da se vrati Đeneralu Blavatskomu. Stoga je promijenila plan. Svi troje stari sluga i služavka, te ona, što su zajedno krenuli upute se sada u Kerč ladom. Kad su stigli, ona pošalje njih dvoje,da joj traže stan i da sve priređe za nju. Međutim je uvjerila kapetana da ona treba da proslijedi do naredne luke. Htijući da izbjegne policiji, posudila je sebi opremu kabinskoga služitelja i sakrila se u spremište za ugljen. Tako dođe do Carigrada, gdje je našla prijateljicu Ruskinju, s kojom je sigurno putovala neko vrijeme.

»Poređujući prije napomenute prilike sa ovim bijegom, čini se,« kako zaključuje A. L. Pogoska,» da je Helena Petrovna u razgovoru sa Magičarom Princom Galitzynom, čovjekom vrlo upućenim ili najmanje onim koji se zanima za fenomene, mediumizam i jasnovidnost, usisala mnoge pobude i primila mnoge upute za svoje odluke, da raskine sa svim, što joj sputava život kao mlade žene u društvu. Vrlo je vjerovatno, da je ona pričala svomu simpatičnom slušaocu o svojem viđenju i o svomu Zaštitniku, te je primila od njega upute, a možda i adresu onoga egipatskoga Kopta, koji se napominje kao njen prvi učitelj iz Okultizma. Dokaz za to leži u činjenici ,što je Helena Petrovna, kad je stigla u Kerč, odaslala kući svoju služinčad, te je namjesto da se vrati ocu, otputovala za Carigrad i Egipat, iako ne posve sama, već sa prijateljicom kontesom Kisselvom. Može biti da je i nju našla samo slučajno, ali je mo-

guće, da je to bilo dogovoreno već i prije. Ako je moje zaključivanje istinito, karakter njene pojave se promijenio sasvim, čim je nje nestalo na istoku: namjesto želje za pustolovinama javlja se odredeno nastojanje u svijetlu za stalnim ciljem.«

U Kairu se našla sa starim gospodinom, koji je uživao poštovanje magičara i od njega je primila izvjesne upute, te nakon toga proslijedila dalje za Paris. Tu je upoznala glasovitoga mesmeristu, koji je otkrio njene vanredne psihičke podobnosti i pokušavao je, da je zadrži kod sebe, da bude jedna od njegovih senzitivnih; ali to nije gospodji odgovaralo i ona je brzo ostavila Pariz. Tada je krenula ponovo za London. Bilo je to tri godine iza što je ostavila svoj dom.

Jednoga dana kad je izašla na šetnju, opazila je stasitoga Hindujca okružena sa nekoliko indijskih prinčeva. Smjesta je u njemu prepoznala svoga Čuvara, kojega je već odavna poštovala. U prvi čas snažno je osjetila pobudu, da poleti prema njemu i da mu nešto rekne, ali joj je on dao znak, da se ne miče, i ona je ostala tako nepomična, dok su oni svi prošli pokraj nje. Tumarajući narednoga dana po Hyde-Parku (u Londonu) i razmišljajući o tom vanrednom slučaju, podigla je nenadano oči i opazila je onoga istoga dostojanstvenoga Indijca, kako prilazi k njoj — ovaj puta sa namjerom, da je zaustavi i da se s njom porazgovori. Tada joj je ispričao, kako je došao u London sa indijskim prinčevima i u važnoj misiji; zaželio je ujedno da je nađe i pod fizičkim likom, budući da bi rado da se pothvati izvjesnoga posla, za koji bi tražio njenu saradnju. Nato joj je dao neke upute s obzirom na posao, za koji će je pozvati da ga ona ovrši, i napomenuo joj, kako će imati velikih smetnja i neočekivanih teškoća da ih svlada, te kako će da sprovede u Tibetu tri godine pripravljajući se za taj svoj posao. To se zbilo 1851, kako je navela datum sama Helena Petrovna Blavatsky. O tom dogodaju govore i H. S. Olcott, kontesa Wachtmeister i Gospoda Besant. Prema Pogoskoj (The Theosophist 1913) ima za nj tumačenje:

»Pravo značenje ovomu sastanku može razumjeti onaj, što je podoban da vidi u Helene Petrovne Blavatsky žarku ljubav njenu Majstoru i junačku odanost, koja joj je ostala neoslabljena tako, da je mogla njome da svlada sve teškoće i da krijepi njome snagu svoju do posljednjega daha svojega. Ova je odanost izvijala svu moć njene velike duše, da bude žarkom zrakom, koja je svijetlom svojim upravljala svima djelima njenim u buduće. Kroza to svijetlo sva njena putovanja, sva njena bizarna iskustva i svi njeni pokušaji toliko su puta isponavljani, da se domogne Tibeta — gdje se nadala da će se primaknuti Njemu — pokazuju se u svomu novom i dubokom značenju. Njeni neprijatelji i oni, koji je sude samo po njenoj spoljašnosti, sumnjaju u njen čudesni život, i gledaju u njem nešta, čemu se moraju da protive. A zašto da njen život ne bude otvorena knjiga kao što je i svačiji drugi? Da, ona je imala nešta da skriva, ali to što je ispunjalo sav onaj misterijski dio njezina života, nije bila pustolovina svakidašnjice, već neodoljiva težnja velike duše za velikim ciljem.«

»Da se uzmogne da razumije i ova strana njena života, mora se znati, što znači učeništvo, od čega se sastoji, koju se odgovornost traži od učenika i što je, osobna učenika okultne škole prema Majstoru na Istoku. Bez izvjesnoga i ako malenoga pojma o tima stvarima, sasvim je nemoguće pravo razumijevanje života Helene Petrovne Blavatsky, koja je bez sumnje bila učenikom visokih Adepata istočne Mudrosti (Brahma-Vidya). Onim Evropejcima, koji su izgubili svako znanje o Ezotericizmu, o postojanju i egzistenci istočnih majstora, što živu sasvim posebnim životom negdje posred nedohvatnih Himalajskih gora, nepoznatih svakomu osim ono malo sanjarima Teozofima — čini se kao priča o vilama. A sve to mišljenje promijeni se s temelja, čim se počne da razumije nutrašnje značenje religijskih naučanja Indije. Razlika izmedu intelektualnoga i spiritualnoga života na Zapadu i onoga mističkoga na Istoku siže duboko te je prirodno da se sa strane jednoga pojavljuju nerazumije-

vanja u pogledu onoga najvitalnijega kod drugoga. Na Istoku pak nema nikoga, ko bi sumnjao da postoje Veliki Adepti Božanske Mudrosti.«

U Bostonskom Kuriru (Boston Courier) od 18 jula nalaze se prosvjedi s obzirom na objedu protiv Helene Petrovne B., da je izmudrila umišljene vijesti Majstora Mudrosti, koji ne postoje. Potpisalo ih je sedamdeset pandita*) stare indijske religijske škole u znak protesta, tvrdeći da pojave Mahatma ili Sadhu-a nisu nipošto uobrazilja mašte Madame Blavatske, već su to viša Bića, u čije postojanje ne može da sumnja nikoji prosvijetljeni Hindujac, za kojega znaju predi i koji je sa mnogima Hindujcima, ni najmanje sa onima iz Teozofskoga Društva, neprekinuto u vezi i tijesnom saobraćaju. To je svjedočanstvo istočnih naučenjaka, profesora, ali i zapadnj osobito oni, koji su napredni, ne odriču mogućnost, da postoje psihičke sile iznad onih normalnih, što su skrivene u najviše ljudi, te će se razviti, u času, kad postignu stepen svoje potpune manifestacije. Usvojivši jednom ovakovo naziranje razumnim zaključivanjem slijedi, da postizavanje sve višeg i višega stepena razvoja uopće, te duševne i duhovne evolucije uključuje postojanje »viših Bića«, čije su sile i moći jedva poznate na našoj razini.«

Poznavajući, donekle samo, okultne pojave, može se sasvim ispravno kazati da je prvi dio života njena bila priprava za učeništvo; zatim je slijedilo doba, kad je sama bila učenikom primajući na se određenu dužnost, što pokazuju osobito zadnje godine njena života, koje je pokazuju, kako ispunja izvjesnu duhovnu misiju.

II.

God. 1851 uputila se H. P. B. u Južnu Ameriku.

Pošla je najprije, da traga za sjevernoamerikanskim Indijancima, kakovih je sebi ona u svojoj fantaziji umišljala, nakon što je čitala pripovijesti Fenimora Coopera. Ona je bila pretstavljena nekim Indijancima u jednoj kanadskoj varoši i tada je počela da proučava njihove običaje i način rada njihovih ljekara.

Razočarana u svojim nadama od tih sinova i kćeri divljeg zapada (Wild-West), ona je došla u New-Orleans gdje je sekta zapadno afričkih crnaca poznatih pod imenom Vudujci (Voodoos) vršila čudesne obrede a njezina se znatiželja bila tim probudila. Ti su obredi bili tako ružnog karaktera i stoga je ona krenula dalje. U Meksiku našla je mnogo interesantnoga materijala i proživjela brojne pustolovine. Čudno je da je iza svih tih svojih lutanja ostala zdrava i čitava. Za vrijeme svojih meksikanskih putovanja odlučila je da se vrati natrag u Indiju i ponovo sastane s onim Učiteljem kojega je sada lično poznavala. Ako se to i čini začudno ona se je već našla sa dva druga koji su tragali za istim ciljem. Jedan je bio Englez a drugi Hindu. Ta tri hodočasnika došla su u Bombay god. 1852. Tu su se njihovi putevi razišli. U ovoj prvoj prigodi gda Blavatsky nije uspjela da nađe svoj cilj, jer je samo došla do Nepala odkuda se imala vratiti god. 1853 uputivši se u Englesku. Priprave za krimski rat vrijeđale su njezine patriotske osjećaje i ona je zaplovila put Amerike. Ovaj put pošla je za New-York a iza toga u daleki zapad te je prošavši Rocky Mountains stigla u San Francisko, gdje se zadržala neko vrijeme. Iza dvije godine boravka u Americi gospođa se Blavatska uputi opet u tajanstveni Istok i dođe u Kalkutu god. 1855 odakle se sa tri druga (od kojih je jedan bio kaluđer) uputi prama Tibetu. Preobučena dospije daleko u zabranjenu zemlju. Ona je vidjela mnogo čudnovatih stvari i njezino zanimanje za magične znanosti svih oblika obilno joj se nagradilo. Nakon što su je odveli natrag do međe te poslije nekoliko narednih putovanja Indijom, njen tajanstveni Čuvar je uputi da ostavi tu zemlju prije bune,

*) Pandit = učeni Brahmin.

koja je provalila 1857. Njezina obitelj nije o njoj čula ništa osim sasvim nejasnih glasina. Bilo je na sam Badnjak god. 1858, kad se prigodom nekoga vjenčanja na jednom začuje nestrpljivo zvonjenje, te gda Blavatsky stupi u sobu. U to vrijeme, g. 1858 gda Blavatsky je već posjedovala okultne moći, te je narednih nekoliko godina što ih je proživjela sa svojom familijom u Rusiji, pružila čudnovatih fenomena.

Njezin otac bio je do skrajnosti skeptičan u pogledu okultnih snaga svoje kćeri i jednostavno ih je ismijavao. (Želio bih da vam nabrojim nekoliko od tih fenomena s kojima je ona htjela uvjeriti svoju okolinu — ali bi me to odvelo predaleko). Izvještaji o svim tim čudnovatim događajima proširili su se i izvan međa njene domovine te se H. P. B. naskoro smatralo magičarkom. U to vrijeme ona oboli ozbiljno i nekoliko je dana ležala kao mrtva. Od časa kad je ozdravila prestao je posvema svaki fenomen, koji je bio neovisan o njenoj volji. Njezina nastojanja ranijih godina išla su zatim da usvoji sebi vlast nad tajnim silama misterijske prirode, koje su se neprestano poigravale s njome. Čini se da je sa tom ozbiljnom bolešću konačno izvojevala pobjedu. Sve što je poznato iz njezina života između godine 1867 — 70 jeste to, da je u to vrijeme živjela na Istoku i da se njezino okultno znanje u to vrijeme silno povećalo. Ona se vratila sa Istoka sa toliko mnogo znanja, da joj je ono dalo zadaću da ga preda svijetu, koji ili nije ništa znao o tim stvarima ili je bio pun predrasuda protiv onih istočnih nauka koje su danas poznate kao Teozofija.

Ona je bila Ruskinja i najvećim dijelom morala je pisati i govoriti u jezicima za nju tuđim. Njezino naučanje bilo je novo i čudnovato te posvema protivno mnogim pogledima na religiju, koji su u ono vrijeme vladali. Nije bilo nigdje teozofskoga društva sa vlastitom nakladom knjiga koje bi očekivalo da dobije i raširi njezine nauke.

Morala je sama da nađe ljude rasijane širom svijeta, koji bi bili podobni da ju razumiju i uvaže njena naučanja. I ako je H. P. B. bila učenik jednoga od velikih Majstora te joj je on povjerio taj dio svoga rada, nisu joj bili zadani točni detalji i metode njezine akcije.

God. 1870 vratila se na Istok. Na tom putu desila joj se čudna pustolovina. Strašna eksplozija raznese njezin brod i ona je bila među onima malo putnika, koji su bili izvučeni z vode. Uspjelo joj je da dođe u Kairo, gdje je prošla mnoge neugodnosti prije negoli joj je stigao novac, koji je za nju bio poslan iz Rusije.

U Kairu je našla izvjesni broj ljudi koji su se zanimali za spiritizam i počela je da radi među njima. Nadala se, da će pokazati, kako sama može da izvodi svojom voljom fenomene koje su drugi uspijevali da poluče medijima i da će tako probuditi njihovo zanimanje za dublji dio svojih nauka. Nu njezino nastojanje je bilo uzaludno. 1872 njezina se obitelj začudila njenom nenadanom i nenajavljenom povratku, ali ona nije dugo ostala kod kuće. 1873 pođe opet da putuje. Ovaj put prema zapadu kušajući da presadi onamo istočnu misao koja joj je bila povjerena. Na tom se joj putu desio događaj tako karakterističan za nju. H. P. B. uzela je kartu prvoga razreda za New-York i bila je baš spremna da se ukrca na parobrod »Havre«, kad opazi na molu neku siromašnu ženu sa dvoje djece koja su plakala. »Zašto plačete?« upita ju. Žena odgovori da joj je njen suprug poslao iz Amerike novaca, da bi ona i djeca mogli da dođu k njemu. To sve da je potrošila kupivši karte trećega razreda od jednoga varalice koji se izdavao za agenta parobrodarskoga društva. Te karte su bile krivotvorene imitacije. Ona nije mogla da nađe lupeža, koji joj je te karte prodao i ostala je bez i jedne pare u stranom gradu. Gda Blavatsky ode do agenta parobrodarskoga društva i izmijeni svoju vlastitu kartu prvoga razreda za karte trećega razreda za sebe, sirotu ženu i djecu. Tako je naša junakinja putovala za Ameriku u prenatrpanom neudobnom trećem razredu. U vrijeme njezina dolaska u New-York 1873 nizovi značajnih spiritističkih fenomena počeli su da svraćaju

pažnju mnogih na se. William i Horatio Eddy bili su farmeri u Chittenden u Vermontu. (Oni su bili siromašni i slabo obrazovani ali jaki mediji i gomile posjetilaca dolazile su da prisustvuju vanrednim materijalizacijama, koje su se zbivale u njihovoj nazočnosti. Među tim posjetiocima bila je H. P. B. Kratko iza nje dođe i pukovnik H. S. Olcott. Njihovo poznanstvo razvije se u prijateljstvo i Blavatska počne da ga upoznava s nekim principima istočne mudrosti. Henry Steel Olcott, koji je služio za vrijeme rata između Sjevera i Juga bio je oficir u američkoj vojsci i uživao je ugledan položaj kao pravnik i pisac. U njemu je H. P. B. našla druga i organizatora, te se narednih godina rodi Teozofsko Društvo, koje se iza toga počelo razvijati. God. 1875 kad je i formalno utemeljeno Teozofsko Društvo izabran je on za doživotnoga pretsjednika i ispunjao je svoju dužnost duž 32 god. osvojivši ljubav mnogih i suća izvanrednim osobinama svoga srca i plemenitim djelima što je sebi preduzeo da vrši za sreću čovječanstva. Ispočetka je napredak ovoga društva bio vrlo polagan. Zaista poslije godine dana rada nije bilo drugog rezultata osim dobre organizacije nekoliko ponešto i indolentnih članova, jedna stanovita glasovitost, dvije prijateljice Ruskinje te jedan Amerikanac, koji su smatrali stvar najozbiljnije i koji ni časa nisu sumnjali, da postoje njihovi Učitelji. Poteškoće pred njima bile su goleme. Naredni opis posjeta jednog od Majstora pukovniku Olcottu neka služi kao dokaz, kako je to ohrabrilo naša dva druga. Pukovnik Olcott priča: »Jedne sam noći sjedio sâm u svojoj sobi čitajući mirno, kad najednom svane svijetlo nečega bijeloga u desni ugao moga desnog oka. Okrenuo sam glavu, a knjiga mi pane iz ruku od začuđenja, kad sam opazio pred sobom golemu i stasitu pojavu Istočnjaka, koji je poput tornja sizao iznad mene. Pokrivala ga je bijela halja, a na glavi je imao čalmu žuto isprutanu. Duga vrana kosa virila mu je ispod čalme niz ramena. Bio je to tako veličanstveni muž tako pun duševne veličine, tako silno daleko nad prosječnim ljudima, da sam se ja osjetio u njegovu prisuću malen i smeten. Pognuo sam glavu i pao pred njim na koljena kao što se to čini pred Bogom ili pred bićem sličnim Bogu.

Osjetio sam, da mi je na glavu lako položio ruku i slatkim jako jakim glasom rekao mi da sjednem. Kad sam podigao svoje oči Nazočni je sjedio na drugoj stolici uza sto. Rekao mi je, da je došao u teškim mojim časovima i kad sam ga trebao. Djela da su me moja dovela dotle, i da ovisi samo o meni hoćemo li se on i ja naći u životu kao saradnici za dobro čovječanstva. Kazao je, da se ima za čovječanstvo učiniti veliko djelo, a ja da imam pravo sudjelovati na tom djelu, ako to želim. Zatim je napomenuo, da je jedan tajanstveni vez svezao mene i moju družicu zajedno, vez koj ne može da se raskine ma kakovi nas kada stigli napori. Kako dugo je On bio tu ne mogu reći, ali konačno ustane. Ja sam se čudio Njegovoj visini i promatrao sam posebni sjaj u Njegovu licu — nipošto ne dolazeći spolja, već neki nježni odsjaj, koji kao da je dolazio od nekoga nutarnjeg plamena, što se izlio iz Njegove duhovnosti i blago me pozdravivši oprostio se sa mnom i nestao. Jutro me je još našlo uvijek zamišljenog i budnoga.

Od toga se časa razvijao moj dalji rad za Teozofsko Društvo i ona vjernost Učiteljima koji su iza našega pokreta i koju vjernost nisu nikada više mogli da poljujaju ni najoporiji udarci ni najokrutnija razočaranja.

U ljetu g. 1875 H. P. B. započela je da piše knjigu »Otkoprena Izida« (Isis Unveiled). G. 1877 spomoću pukovnika Olcotta ta je knjiga izašla. H. P. B imala je pri ruci knjižnicu od jedva stotine svezaka a ipak joj je uspjelo da izda knjigu, za koju se čini, da je za nju mogla slobodno upotrebljavati i čitavi muzej knjiga. Evo njezine riječi o toj stvari: »Za vrijeme dugih godina mogа otsustva od kuće neprestano sam učila i naučila izvjesne stvari, a kad sam pisala Izidu, pisala sam je tako lako, da to zaista nije bio trud već prava naslada. Nikad

mi nije palo pitanje: »Mogu li ja da pišem o tom predmetu? Kadagod naime pišem o nekom predmetu o kojem malo znam, obraćam se u duhu Njima i Jedan od Njih me nadahne.«

Zatim piše opet: »Živim u nekoj vrsti neprekinutoga zanosa, živim životom vizija i prividenja otvorenim očima bez ikakvoga transa, koji bi mi prevario ćutila. Duž nekoliko godina, da ne zaboravim ono, što sam drugdje naučila, učinilo me se takovom, da mi je uvijek pred očima ono, što je potrebno da vidim. Tako se noću i danju nalaze slike iz prošlosti uvijek naslagane pred mojim nutarnjim vidom, polagano i tiho bez buke te slike prolaze u jednoj začaranoj panorami. Vidim stoljeća jasno preda mnom i svaki važni a često i nevažni dogadaj ostane kao fotografiran jasnim bojama. Zaista odlučno poričem da sve to mogu pripisati vlastitom svom znanju ili pamćenju, jer ja nikada ne bih mogla sama doći do takovih premisa i konkluzija.«

III.

Godine 1878 odlučeno je bilo da će utemeljitelji ići u Indiju. Kad su došli onamo izabrali su jedan »bungalow« u urođeničkoj četvrti u Bombayu, i prije negoli što je prošlo nekoliko nedjelja njihove su sobe bile dnevno pune urođenika, koji su ih posjećivali željni da diskutuju vjerska pitanja sa H. P. B. i da čuju njezina tumačenja njihovih vlastitih spisa.

Silan je to dokaz za vrijednost Teozofije, da ona može da pomogne podjednako sljedbenike različitih vjeroispovijesti, jer na isti način kao što su Hindi, Budiste, Parsi i drugi okruživali H. P. B. u ono doba, tako se i danas okupljaju oko gđe. A. Besant, da čuju njezina predavanja, dok u isti čas mnogi ozbiljni kršćani crpe najveću pomoć iz njezinih riječi i spisa.

Doskora je boravak u Bombayu postao težak za H. P. B. Ona je bila Ruskinja i kretala se samo među urođenicima. To se činilo policiji sumnjivim, jer se bojala da bi H. P. B. mogla biti tajni agent ruske vlade, i ona bude predana detektivu, da je čuva.

H. P. B. i pukovnik Olcott primali su lične posjete Majstora i tim im je postalo jasnije nego ikada, da nisu osamljeni u svom nastojanju, nego da ih se nadgleda i pomaže na svakom koraku.

Jedan vrlo važni korak učinjen je kratko nakon njihova dolaska u Indiju. Mr. Sinnett u to doba urednik anglo-indijskih novina »Pioneer« pisao je H. P. B. moleći je da je upozna. To je značilo mnogo, jer je on bio vanredno uvažen u najboljem englesko-indijskom društvu. On se bio doskora uvjerio o njenim vanrednim sposobnostima, te se između njih razvilo jako prijateljstvo. H. P. B. i pukovnik Olcott posjetili su g. i gđu Sinnett u Simli i tamo su se zbili vanredni događaji, koji se nalaze u knjizi »Tajanstveni Svijet« (The Occult World), prvoj knjizi, kojom je Sinnett obogatio teozofsku literaturu. H. P. B. povlastila ga je, da je mogao doći u saobraćaj sa Majstorima, od kojih je dobivao pisma, što su mu služila osnovicom za njegovo djelo »Ezoterički budizam«, prvu knjigu, koja je jasno ocrtala Teozofiju.

Utemeljitelji su neprekinuto putovali, utemeljivali društva i pobudivali javni interes za svoje djelo.

G. 1882 H. P. B. oboli. Napori poradi neprestanoga rada, putovanja i nepogoda narušili su njezino zdravlje. Osjećala je velike boli u bubrezima i reumatizam. Ona je probavila neko vrijeme sa svojim okultnim Čuvarima te se iza dva ili tri dana vratila tako reći, zdrava.

Za vrijeme njihova lutanja Indijom oni su neprekinuto tražili dom koji bi bio prikladan za Društvo i krajem g. 1882 su naišli na takovo mjesto, koje su upravo željeli. To je bilo u Adyaru predgrađu Madrasa, gdje su kupili imanje, koje je sada Glavni nastan Teozofskoga Društva.

U to vrijeme H. P. B. proboravila je veći dio vremena pišući, jer je osjećala da će na taj način moći da opravda svoje djelo i da zadrži pokret u svojoj ruci. Njezino zdravlje krenulo

je na gore i ona je morala ostaviti Indiju. Svi liječnici su govorili, da im nije poznato da bi ikada koji pacijent ostao na životu pod takovim uvjetima duž jednu nedelju kao što je ona ostala mjesecima. Grofica Konstanca Wachmeister, koja je bila teozofkinja, kad je začula da je Heleni Petrovnoj potrebna njega i drugarstvo, odlučila je, da zajedno s njom sprovodi život u Würzburgu. Djelo na komu je Madame Blavatsky u to vrijeme radila bilo je »Tajna nauka« (Secret doctrine). U 7 sati u jutro bila je već uza svoj pisaći sto pišući neprekinuto, osim nešto što je prekinula za doručak, sve do jedan sat poslije podne, kad je pokašto privolila nato da zaustavi svoj rad i da ruča. Ali obično vrata njene sobe ostala su zatvorena još i više sati, što je tjeralo u očaj njezinu sobaricu, koja se jadala poradi pokvarena ručka. U sedam sati ustala je od pisanja i ostalo veče do devet sati provela je sa groficom, a zatim bi legla u krevet, gdje se okružila različitim novinama i čitala do kasno u noć. Naporan posao oko stvaranja »Tajne nauke« nepovoljno je djelovao na njezino zdravlje. Ona se uputi za Ostende, a grofica ju je pratila. Njezina je bolest krenula na gore i bila su pozvana dva liječnika. Boljetica je dosegla svoju krizu i H. P. B. je sama mislila da je došlo vrijeme da napusti svoje tijelo. Kako je bila srećna misleći, da će se osloboditi od tako istrošenog instrumenta, iako se nekada nadala, da će moći dati svijetu više nego, što je dala.

Grofica je običavala sjedjeti pokraj nje. Čudila se, kako je to moguće, da ona umire došavši samo do sredine svoga djela za koje je toliko robovala toliko prepatila i toliko se mučila. Grofica zaspi i kad otvori opet oči pomisli da je H. P. B. možda već umrla za vrjeme, dok je ona spavala. Ona priča: »Sa strahom sam se okrenula prema krevetu i vidjela sam H. P. B. kako me mirno motri govoreći mi: »Odite ovamo grofice.« Ja odletim k njoj: »Što se dogodilo Helena Petrovna? Vi ste se tako promijenili od prošle noći.« Ona odgovori: »Da, Majstor je bio tu i rekao mi da mogu izabrati: ili hoću da umrem i da budem oslobođena ili, ako hoću, da živim i da svršim »Tajnu nauku.« On mi ispriča kako će moje patnje biti goleme i kako strašnom dobu idem u susret, kad stignem u Englesku, jer ja moram ići onamo. Ali kad sam pomislila na one učenike, koje će mi biti dopušteno da im ponešto predam o nekim stvarima i o Teozofskom Društvu uopće, uzela sam tu žrtvu na sebe. — A sada da svršimo, donesite mi nešta kave i nešta za jesti te mi dodajte moju kutiju za duhan.«

Mnogo ima sada u Engleskoj i izvan nje ljudi, koji svaki dan svojega života blagosilju ovu žrtvu, koja je donijela do njih Teozofiju, o kojoj inače možda ne bi nikada bili ništa čuli.

Iza četiri godine napornoga rada svrši ona »Tajnu nauku«. H. P. B. prevela je »Glas tišine« (Voice of silence) knjigu što potječe iz najranijih dana budizma; napisala je i »Ključ teozofije« (The key to Theosophy) i pokrenula list »Lucifer«, časopis čijim je urednikom duž četiri godine bila H. P. B. Začudni rekord posla, a postignut sa tako iznemoglim tijelom! Uza sve to nastavila je da podučava učenike tako, da se njezino djelo uzmogne nastaviti, kad ona ostavi ovaj svijet, te je osnovala ložu Blavatsky. Došavši u London H. P. B. nastani se u Lansdowne Road, gdje je bila iznajmljena velika kuća, a ona je nastavala prizemlje. Dvanaest je sati u danu radila uza svoj pisaći sto, a u večer primala bi posjetioce, ljude vrlo poznate u znanosti, učene profesore, književnike, socijaliste i umjetnike. Među tima posjetiocima došla je i Mrs. Besant, kojoj je dala »Tajnu nauku«, da je pregleda. Za kratko bio je dom u Lansdowne Road premalen i Mrs. Besant pozove da se Društvo preseli u njezinu kuću u Avenue Road. Pokraj kuće bila je sagrađena i predavaonica što je postala glavnim stanom društva za nekih dvadeset godina. Avenue Road je bio zadnji dom onoga tijela, koje je poznato kao Madame Blavatsky, jer ga je tu 8 maja 1891 napustila.

H. P. B. u pravom je smislu riječi majka Teozofije. Ona je isto tako sada kao nekada dobar duh teozofskoga pokreta i ako držimo uspomenu na nju svježom, lakše ćemo je prepoznati, kad će se opet utjelovljena vratiti da nastavi svoje djelo. Dajte dakle da radimo za Teozofiju svojom mišlju, riječju ili djelom tako da naš pokret ostane jak i zdrav, pripravan za našega vođu, kad se opet vrati među nas. Hoću da napomenem da je uvijek bilo ljudi koji su pomagali H. P. B. svojim radom kao tajnici itd. prepisujući njezine manuskripte na mašini, pripravljajući ili za štampu i uređujući ili stavljajući na njih originalne zabilješke. Evo ovdje tih nekoliko: Bertram Keightley i Dr. Archibald Keightley, P. Subba Row, William Q. Judge, Mr. Leadbeater, koji se zanimao za spiritizam, naide slučajno na primjerak »Occult world-a.« Na taj je način prvi put čuo o Teozofiji. On se odmah sastane sa gdom. Blavatsky, napusti svoje zanimanje, i pod[e] da ju slijedi.

Nema sumnje svi vi ste čuli pjesnički iz[-]raz »Prisluškujte muzici sfera«. Mi možem[o] razumjeti, što to znači, ako dopustimo lju[-]dima da sakupe muzičke instrumente, na ko[-]jima je svaka žica u potpunom redu tak[o] da ne može da zazvuči ni jedna neskladn[a] nota.

Govore nam da je fizička materija nisk[a] vibracija a da je duh najviša vibracija živo[-]ta. Između jednog i drugoga od tih dvaj[u] polova nalazi se čovjek, koji pretstavlj[a] veličanstvenu oktavu.

A sada ako je duša u punoj harmoniji s[a] dušom svemira može ona da shvati što t[o] znači, a dok se ne uskladimo bolje melodijo[m] ne možemo znati niti pravo razumijeti [o] čem je značenje Majstora za nas i kako j[e] važno da im se predamo.

The Theosophical Messenger
Februar 1929

Na Braniku

Kako smo srećni svi mi, koji dobrom karmom živimo fizički na tom svijetu u ovo slavno doba, kad, prema starom predanju, možemo da kažemo da su Deva došli, da živu među ljudima... Tako je bilo i onomadne, kad je jedan od Onih Velikih došao i otvorio Eru, u kojoj danas živimo.

Budućnost Teozofskoga Društva je pitanje koje ima svaki Teozof da sebi postavi i u pogledu srca i u pogledu uma. Mi sebi usvajamo pravo na to, da smo jezgra Univerzalnog Bratstva, a što činimo u svrhu realizovanja tako uzvišenoga cilja?

Za godinu 1931, stotu obljetnicu H. P. Blavatsky, dana je posebna zadaća nama, što pripadamo Teozofskom Društvu, te mi se čini, da je sadrže riječi Majstorove, koje je upravio meni: »Vaš je posao u 1931, da i opet jednom učinite Adyar Žarištem Života i Ljubavi, što će da se prelijeva širom svijeta«.

Hinduici ispravno smatraju Šambalu okult[-]nim Središtem sile, koja je pohranjena z[a] svijet. Ta se predaja sačuvala među nji[-]ma od početka tamošnje civilizacije, kad s[u] Sinovi Vatre prošavši zvjezdan prosto[r] premijeli sa Šukre (Venere), veliku predaj[u] o tom planetu. Šambalu su izabrali ka[o] središte, odakle neka se šire sile za naš[u] kuglu, a »ja sam čula« da je Adyar izravn[o] u vezi sa Šambalom. Stoga je i H. P. B[.] — Glasnik Bijele Lože u zadnjoj četvr[ti] prošloga vijeka — bila poslana da živi o[v-]dje neko vrijeme, dugo prije nego joj [je] ime postalo tako glasovito u svijetu. Nj[oj] je bila tada dužnost, da ovdje stvori a[t-]mosferu za stalni Nastan Teozofskom Dru[-]štvu.

On the Watch Tower — The Theosophis[t]

A. B.

Zbogom

Helene Petrovne Blavatsky

Veliki vođa Teozofski upravlja poziv za sjedinjenje sviju

Oplakane zavade poradi sitnica

Ovaj je članak iz opširnijega sastavka, što je primljen u Glavnom Stanu pod nazivom »Neke lične Uspomene na Ranije Dane Teozofskoga Društva« od John W. Lovell-a.

G. Lovell bio je izravno osnivač T. D. radeći sa H. P. B. i Pukovnikom Olcottom.

Članak je zadnja riječ H. P. B. upravljena Američkim Teozofima. Ona ga je potpisala 15 aprila 1891, dakle tri nedjelje dana prije 8 maja, kad je ugasla njena tvarna forma. Taj je govor čitala Dr. A. Besant prigodom zasjedanja Skupštine Američkoga Teozofskoga Društva one godine.

Preporučuje se Tajnicima Loža da sačuvaju taj članak kao živi dokumenat, koji se može upotrebljavati za Dan Bijeloga Lotusa (8 V svake godine). I ponovo čitanje narednih gogodina dobro će doći. Kao što je to sa djelima H. P. B., čestim čitanjem samo se otkriva sve dublje značenje njihovo.

Ray W. Harden.

Pateći tjelesno, kako to neprekinuto biva, jedina mi je utjeha, kad čujem od Svetoga Uzročnika, kojemu sam predala svoje zdravlje i snagu, ali kojemu mogu sada, kad se to zbiva, jedino da pružim svoju duboku odanost i neoslabljene dobre želje za boljitak i pobjedu njegovu.

Teozofi, ponosna sam na vaš otmjeni rad u ovom Novom Doba.

Sestre i Braćo Amerike, blagodarim vam i blagosiljem vas za vašu nepopustljvu radinost za zajednički cilj, koji nam je svima tako drag.

Dopustite da vas još jednom opomenem, da je rad potrebniji sada, nego ikada. Doba, u kojem se sada nalazimo i koje će još da potraje, biće i dalje krcato sukobima i puno napetosti. Može li Teozofsko Društvo da to izdrži, dobro; ne uzmogne li, ostaće Teozofija nepovriječena, Društvo će nestati, možda vrlo neslavno, a svijet će patiti. Vruće se nadam, da neću ugledati ove propasti u svom sadanjem tijelu. Presudna je priroda stanja u koje smo ušli; jednako je tako dobro poznata silama, što se bore protiv nas, kao i onima koje se bore uz nas. Nikoja se prilika neće propustiti, da se ne poslje neslоga, da se ne iskoriste greške i zablude, ne uhvate probici ulijevanja sumnje, i ne uvećaju teškoće ucjepljivanja, sumnjičenja, tako da se izvjesnim nekim sredstvima raskine jedinstvo Društva i prorede redovi naših drugo-

va, te bace u golotinju. Nikada nije bilo potrebnije, da članovi Teozofskoga društva usade sebi u srce staru poredbu o svežnju pruća, nego je to u današnje vrijeme. Razdijeljene će ih se neizbježno slomiti jednoga po jednoga; a sjedinjenima, nema te sile na zemlji koja bi mogla da razori nam Bratstvo.

Sa boli sam opazila sada, da ima i među Vama onih, koji nastoje kao Teozofi u Evropi i Aziji, da se inate poradi sitnica i dopuštaju da ih duboka odanost Teozofiji i njenom Praizvoru razjedini. Vjerujte mi, da daleko od takove prirodne namjere, koju dugujemo nesavršenosti čovjekovoj, probitak od Vaših osobina sebi prisvoje često naši uvijek budni neprijatelji, da vas prevare. Skeptici će se nasmijati na to, štaviše i neki od vas slabo će vjerovati, da uistinu postoje strašne sile između ovih mentalnih te odatle nevidljivih i subjektivnih, da zajedno živući vrše snažni utjecaj posvuda oko nas. One su dakle tu i znam za više od jednoga između vas koji ste ih osjetili, da ste bili uistinu prisiljeni da upoznate taj naročiti pritisak mentalni. Na one, koji su nesebični i iskreno odani Uzroku, slabo će utjecati ako uopće, ili nikako. Na neke druge, koji izdižu svoj lični ponos iznad dužnosti prema Teozofskom Društvu, štaviše iznad svoje zavjere svomu božanskomu Ja, utjecaj je zatorni. Da razvijete pažnju nad samima sobom, nikada nije potrebnije, nego u času, kada se u vama lično javi želja za vodstvom. Povrijeđena taština zaodjeva se paunovim perjem odanosti i altruističkoga rada, ali za sađanje prilike u društvu, i svaki nedostatak vladanja samim sobom, kao i nepažnja, može da postane presudnom. Ta đavolska nastojanja naših moćnih neprijatelja, tih nepomirljivih protivnika istine, koja su se sad ispoljila i stvarno se potvrđuju, mogu da budu uništena. Bude li svaki član Društva zadovoljan time, da bezličnom snagom radi za dobro njegovo, te bude li bez brige, da li će da ga hvale ili pokude dok služi ciljevima Bratstva, napredak, koji će se javljati, zadiviće svijet i namjestiti luk Teozofskoga Društva izvan opasnosti.

Vaš položaj kao Preteča šeste podrase pete temeljne rase, ima svoje naročite opasnosti kao i probitke. Psihizam je potreban, da se sa svima svojim zamamnostima i pogibeljima razvija među vama i vi morate da bdijete, dok se izvije u Manasički i Spiritualni razvitak. Psihičke su podobnosti, ako ih se ima u vlasti i ako ih se obuzdava i njima upravlja, Manasički princip, dobra pomoć za taj razvitak. Ove pak osobine, kad im popustimo uzde, zavladaju same, namjesto da se njima vlada, one ikorišćuju, namjesto da se njih iskoristi, one odvode u najopasnije obmame i sigurno dovode do propasti morala. Stoga pazite budno na taj razvitak, kojemu se ne možete oteti u ovoj rasi i u ovo evolucijsko doba tako, da konačno taj rad bude na dobro, a nipošto na zlo. Primite unaprijed blagoslov onih, čija priklonljivost vas neće nikada iznevjeriti, ako se vi sami ne biste iznevjerili.

I sada sam kazala sve. Nisam više dosta jaka, da pišem dužu vijest i nije više toliko na meni, da to činim, koliko je to na mojem povjerljivom glasniku i prijatelju Annie Besant. Na njoj je, koja je moja desna ruka, da vam svom podobnosti svojom razloži moje želje potpunije i bolje, negoli ja mogu da ih napišem.

Konačno sve moje želje i misli, što ih mogu da izrazim, sažimlje ova jedna rečenica, uvijek budna želja srca moga: »BUDITE TEOZOFI, RADITE ZA TEOZOFIJU.«

Teozofija neka je prva, Teozofija posljednja; jer njeno praktično ostvarenje jedino može da spasi zapadni svijet od onoga sebeznaloga i nebratskoga čuvstva, koje sada dijeli rasu od rase, narod od naroda i od one mržnje klasa i socijalnih mišljenja, koja su kob tako zvanih kršćanskih naroda. Jedino Teozofija može da ga sačuva, da ne propane u taj toliko raskošni materijalizam, u kojem će se raspasti i skameniti, kao što se to zbilo sa prijašnjim civilizacijama.

U vašim se rukama, braćo, i sa punim povjerenjem nalazi boljitak stoljeća, koje dolazi i prema tomu, koliko je jako povjerenje, jaka je i odgovornost.

Moj vijek jedva će da bude dug, pa ako je koji od vas naučio išta iz mojih naučanja, ili se domogao sjaja Pravoga Svijetla mojom pomoći, molim vas, da za uzvrat jačate taj Uzrok do pobjede, od koje će ono Pravo Svijetlo, što će postavši još jače i veličanstvenije utjecajem vaše individualnosti i kolektivnih napora zasjati svijetu. Dajte stoga, da prije negoli ostavim ovo istrošeno tijelo, vidim Društvo, gdje stoji čvrsto i sigurno.

Neka blagoslov prijašnjih i sadašnjih Velikih Učitelja počiva nad Vama! A **od** *mene primite svi zajedno uvjerenje, da njegujem uvijek za vas istinito i nepokolebljivo bratska čuvstva, te iskrenu i srdačnu hvalu za rad sviju saradnika.*

Od njihova služitelja naposljetku

H. P. Blavatsky (s. r.)

Helena Petrovna Blavatsky u dvjema svojim prošlim životima

Priređeno na osnovi podataka, objelodanjenih u »The Australien Theosophist« od 15. maja 1930.)

***Pripomena uredništva:** Onim čitaocima, koji nisu upućeni u nauku o Reurkarnaciji, činit će se ovaj članak nevjerojatnim, nemogućim, fantastičnim. Mi te čitaoce umoljavamo, da prije nego što počnu čitati ovaj članak, pročitaju članak »Reinkarnacija«, koji je izašao, u 3. broju I. godišta, našega lista, jer će im poznavanje nauke o Reinkarnaciji znatno olakšati razumijevanje ovoga članka.*

Helena Petrovna Blavatsky bila je u svojim dvjema prethodnim životima inkarnirana u muškim tijelima i to u oba slučaja u Indiji.

U obim ovim životima ispoljuje se u njoj nagnuće za filozofsku sintezu, koja je dosegla svoju apoteozu u djelu »Tajna nauka«.

U jednom od tih života, koji pada u 16. stoljeće, ona je bila *Abul Fazl*, duhovni vođa ili mozak Akbarova narodnog pokreta. U drugom životu, koji pada u 17. stoljeće, ona je bila *Shivaji*, junak Hindustana.

Abul Fazl inspirirao je kralja Akbar-a, da traži veliku sintezu i pod utjecajem te jake inspiracije Akbar je pozvao k sebi pretstavnike mnogih raznih religija i filozofskih škola, te je u Fatehpur-Sikri kraj Agre sagradio akademiju, u kojoj su se sastajali učeni ljudi sviju mogućih uvjerenja, — kao: Sufisi, Shiaksi, Brahmini, Kršćani, Zoroastrijci, materialisti i t. d. — i u njegovoj prisutnosti debatirali o osnovicama svojih religija i filosofskih sistema. S pomoću Abul Fazl-a kralj je Akbar formulirao univerzalnu vjeru, kojom je vladara postavio kao najviši autoritet u religioznim stvarima. Ali Indija u ono doba nije bila zrela za takovu religiju i cijeli se taj pokret svršio, kad je Abul Fazl bio umoren po Akbarevom sinu Salim-u, koji je kasnije naslijedio Akbara, kao kralj Jehangir.

Abul Fazl bio je već izradio zakon, prema kojem su svi ljudi bez obzira na njihovu vjeroispovijest, biti jednaki pred zakonom. On je otvorio sva mjesta sposobnim ljudima, bez obzira kojoj vjeri su oni pripadali. On je ukinuo ropstvo, reformirao bračni zakon i zabranio ubijanje životinja kod prinošenja žrtava. Kakav čovjek je on bio, možemo razabrati iz njegovih vlastitih riječi: — »Moj duh nije imao mira, a moje srce me je vuklo mudracima Mongolije ili pustinjacima na Libanonu. Ja sam čeznuo da govorim sa lamama u Tibetu ili sa crkvenim ocevima u Portugalu i rado sam se upoznavao sa svećenicima Parsa i sa učenjacima Zendavesta.« Jedinstvo, koje je Abul Fazl ostvario u religiji, filozofiji i nacionalizmu, on je ponovno proklamirao kao Helena Petrovna Blavatsky u Božanskoj Mudrosti Teozofije.

Temelji na koje je kralj Akbar postavio svoje kraljevstvo, bili su tako jaki, da ih nije mogla uzdrmati niti vladavina desperatnog i okrutnog Jehangira. Njegov nasljednik kralj Jehan nastavio je mudru politiku Akbara, ali poslije njega kralj Aurungzeb, tipični licemjerac i progonitelj, uništio je sve, što je bilo učinjeno za ujedinjenje Indije, a kad je on god. 1706. umro u kraljevstvu Rajputama buknula je revolucija koja je doskora cijelo kraljevstvo pretvorila u ruševine. Tako je svršila vladavina velike dinastije Moghula.

*

Shivaji je bio čovjek koji je najviše doprinjeo do naglog porasta i konsolidacije vlasti Maratha u Indiji. Rodio se god. 1627. u jednoj od tvrđava kraj Poona, dok se njegov otac borio protiv Moghula. Shivaji je u sebi sakupio sve, što je bilo najgorljivije u hinduskoj religiji i najherojskije u indijskoj nacionalnosti. Njegova je majka bila uvjerena, da njegova misteriozna mržnja na sve, što je bilo muhamedansko, — napose na vlast Moghula, koju su predstavljali kraljevi Jehan i Aurungzeb, — mora imati svoj korijen u jednom od prethodnih života. . . a to je doista bila činjenica, jer je njega umorio Jehangir, dok je on bio na ovom svijetu kao Abu Fazl.

U Shivaji-u bile su pomješane tri kraljevske linije. On je bio čovjek velike intelektualne snage i okretnosti. On je poznavao Urdski i Perzijski jezik isto tako dobro, kao i Sanskrit, te je pjevao ode devocijskog karaktera. On je studirao finansijsku znanost, a od svoga oca Shanaji-a, koji je postavljao i skidao muhamedanske kraljeve, baštinio je vojničku hrabrost i državnički talenat. Njegova najistaknutija značajka bila je ljubav za slobodu i toleranciju u vjerskim stvarima. Usprkos najvatrenijeg heroizma on je izdao strogu zapovijed, da se nikada ne smiju oskvrnuti »mošeje, Knjiga Božja, niti bilo čija žena« i doista na svim njegovim pohodima i osvajanjima nijedna jedina muhamedanska mošeja nije bila oštećena. Smion do malnitosti u pustolovinama, on se ipak za svaku kritičnu odluku utjecao molitvi, te je pri tom padao u stanje ekstaze, u kojem je izgovarao riječi, za koje u svom normalnom stanju nije ništa znao. Ove odluke, koje mu je, kako se čini, nadahnjivao njegov duh čuvar, bilježili su njegovi tajnici i on ih je onda provodio nepokolebljivom hrabrošću i poslušnošću.

U Shivaji-evom životu mogu se razlikovati četiri periode: 1.) Od 1646. do 1656. on je organizirao područje oko Poona, osvajajući, gradeći i popravljajući oko 280 tvrdavica na okolnim brežuljcima. 2.) Od 2656. do 1662. on se nalazio u konfliktu sa muhamedanskim gradom Bijapur-om te je taj konflikt uspješno dovršio da se može ogledati sa Moghulima. 3.) Od 1662. do 1672. on je iznudio od Moghulskog vladara potpuno i formalno priznanje nove vlasti Maratha. 4.) Od njegove krunidbe za vladara Hindu-a do njegove smrti 1680. U toj periodi on je radio na organizaciji i konsolidaciji svoje zemlje — Maratha kraljevstva. Tri godine kasnije Moghulski kralj Aurungzeb provali s velikom vojskom u Dekkan i odnese sve, što je našao, ali konačno bude ipak prisiljen na uzmak i Maratha federacija postane dominantnom vlašću u Indiji kroz cijelo osamnaesto stoljeće. U početku devetnaestog stoljeća, oslabljena nutarnjom neslogom padne ona konačno pod Britsku vlast.

Ličnost
Helene Petrovne Blavatsky

Napisao C. Jinarajadasa

Blavatsky predavanje za 1930, održano prigodom skupštine Teozofskoga društva u Engleskoj 5 jula 1930.

Za proučavanje filozofije kao što je Teozofija, ličnosti jedva pomažu. Svejedno je ko su bili prvaci teozofski ili koji su sada. Teozofija, kao filozofija života, stoji sama o sebi, a poznavanje povijesti života pojedinih Teozofa ne čini teozofski studij plodnijim. Prema tomu nije potrebno ni za koga, ko se zanima za Teozofiju, danas da zna, ko ili što je bila Helena Petrovna Blavatsky. Ona je bila eksponent Teozofije, koju je dobro poznavala, i njene ideje treba prosuditi samo prema njihovoj nutrašnjoj vrijednosti.

Drugačije stoji stvar, ako se student Teozofije ne zanima samo za Teozofiju, nego i za Teozofsko Društvo. Kako je tu organizaciju uz pomoć nekolicine drugih lica osnovala H. P. B. to je za prvih šesnaest godina njena duboko umna ličnost i oblikovala to društvo. H. P. B. kao veliki Teozof, što ona i jest, dakle ne kao onaj koji samo vjeruje u Teozofiju, već kao ličnost, koja je dala život svoj za T. D., ima mnogo toga da nas pouči, što nije u njenoj *Tajnoj Nauci*.

Očito je, da se sve što se može da kaže s obzirom na vrijednost H. P. B. kao ličnosti, ne može zbiti u predavanje od jednoga sata. Ja i ne ću nastojati oko toga. Meni je cilj, da dotaknem samo one izvjesne aspekte njenoga značaja, koji me toliko silno zanimaju. I tu mi dopustite da kažem ono, što će da usupne mnoge. Mene je daleko više zadivila H.P. B. sama, nego ono, što je ona napisala. To, što je napisala, može mi donijeti znanja, ali što više upoznajem njenu ličnost, to više me ona oduševljava, da se prema tomu vladam, jer u nje ima herojskih osobina, koje silno utječu na me. U ovom našem svakodnevnom životu pritiska i napetosti, gdje imamo da brzo platimo i karmičke dugove, mislim da je napredak u heroizmu potrebniji od napretka u znanju.

Još kao dijete interesovao sam se za H. P. B. Sastao sam se s njom dva puta, ali onda mi je bilo jedva četrnaest godina, te sam mogao da dokučim samo malo od onoga, što sam onda o njoj čuo od Biskupa Leadbeatera. Kasnije, dok sam duž nekoliko godina boravio u starom društvenom stanu u Avenue Road u Londonu i bio u tijesnom saobraćaju sa ostalim učenicima H. P. B., saznao sam od njih mnogo o njoj. Ali tek kasnije, kad sam počeo da živim u Adyaru, Glavnom Stanu Društva te sam imao pristup različitim dokumentima, što se tamo nalaze, počela je H. P. B. da se izvija u mojoj mašti u obliku kao nikad prije. Kad sam počeo da se zadubljujem u njene *Dnevnike* — kojih ima devetnaest, a prvi počinje 1874. — i vidio njen duh, kako se brine za boljitak T. D., umećući dan za danom svako veče u njih izreske iz novina, članke i dokumente; . . . kad sam pročitao jedan dnevnik Pu-

kovnika Olcotta, iz godine 1878* u koji je ona upisala naročite bilješke u pogledu svojih planova i bojazni;** nadasve pak kad sam pročitao pismo Majstora Serapisa Pukovniku Olcottu, u kojem se govori o njoj, a izvaci mu se nalaze u mojim Pismima od Majstora Mudrosti (Druga serija); . . . te konačno kad sam se zadubio u sav taj materijal, osjetio sam da o pravom životu H. P. B. *treba istom da se piše.*

Duboko me se dojmilo, što ju Pukovnik Olcott u svojim *Listovima Staroga Dnevnika* nije pravedno sudio. Ne mislim da je htio, da bude neučtiv, ali je očito, da je tu bilo nekih aspekata u njenom karakteru, koje on jednostavno nije mogao da razumije. Duž čitavog svojeg života ona je radila prema namjerama i razlozima, koje on nije mogao da shvati. Već u početku svojega saobraćaja sa njom nije on mogao da ju razumije, budući, da se ona zavjerila da će ispunjati Majstorove naloge na način koji njega nije vezao, dok kasnije i sam nije došao u isto takav odnos prema svom Majstoru. Osim toga ona je za cijelo to vrijeme neprekinuto vidjevala ili slušala ili osjećala Majstore i njihove učenike, nastojeći tako da se svojim djelima priravna planovima svojih poglavara. Tako je činio i Pukovnik Olcott; ali se time ne smanjuje zahvalnost naša prema njemu, ako kažemo, da se još po koji put desilo, da on nije razumio planove Majstora. Ukratko, ona je bila okultista radeći prema razlozima, koje često nije mogla odati niti njemu svomu toliko povjerljivom kolegi. Ona je »zaskočila odlukama«, koje on nije mogao da opravda svojim zdravim razumom, pa mu se zato činilo da ona radi nerazborito.

Najjače se doimlje u tom smislu način, kako on priča o ponovoj udaji H. P. B. u Filadelfiji. Iz *Listova Staroga Dnevnika* se razabire, da je njena udaja za čovjeka, koji je u svakom pogedu stajao niže od nje, bila svojeglavost. Riječi, koje je tom prilikom upotrebio Pukovnik Olcott, glase: »što se

---

*) U dnevnik H. S. Olcott-a na stranici za 17 decembra 1878 t. j. za dan, kada su osnivači T. D. ostavili New York i pošli za Indiju napisala je H. P. B.:

Veliki dan! Olcott je svršio pakovanje. U 10 sati mislio je da ode u Phil. 1.) U 12 sati . . . 2.) uskoči, pa budući, da on 3.) više nije imao dobiti nikakav novac, a primio je svojih zadnjih 500 dolara od Reading Co., odluči on, da ga pošalje iz New Yorka sutra ili prekosutra, Bouton 1.) dođe i preda tri primjerka. Dr. Weisse donese dva primjerka također za Bombayske i Calcuttske novine.

Marble se vrpoljio, ali se pokazao korisnim. Tom cijeli dan. Što sada? Sve tamno, ali mirno.

CONSUMATUM EST. 5.)

Olcott se vratio u 7 sa tri karte za britski parobrod »Canada«. Pisao je pisma do $11\frac{1}{2}$. Curtis i Judge provedoše veče. Maynard povede H. P. B. k sebi na ručak. Vratih se kući u 9. Charles 6.) izgubljen!! Blizu 12 H. S. O. i H. P. B. *oprostiše se od svijećnjaka i* odvezoše se kolima do parobroda, ostavivši Marble-a da spava kod kuće i da čeka na Wimbridge-a, koji se opraštao od Toma do vrlo kasne ure.

(Primjedbe gornjim oznakama: 1.) Philadelphia. 2.) Ime je nejasno; možda je to ime nekog Majstora koji je »uskočio« u tijelo H. P. B., da joj preda upute. 3.) H. S. Olcott. 4.) Nakladnik djela Isis Unveiled.

5.) Iznad ove bilješke nalazi se krug i križ sa tri crte odozgo, kao strijelice, upravljene prema dolje, nacrtane crvenom olovkom; sa strane se vidi potpis ili ručni znak Majstora Narayan-a, »starog gentlemana.« CONSUMATUM EST = »svršeno je« napisano je modrom olovkom i čini se, da je rukopis H. P. B. 6.) Mačak H. P. B kojega su poslali nekom prijatelju, ali se onda javilo, da se je izgubio

***) Izvaci iz ovoga dnevnika izašli su u listu The Theosophist od aprila i septembra* 1925.

meni činilo hirom ludosti.« Kad je to pisao, mislim da je zaboravio pravo značenje stvari, iako je imao uza se pisma Serapisova, te je mogao u njima da otkrije razlog. Osjećam, da ga zacijelo nije ponovo pročitao, te je stoga i pisao prilično zamagljenim pamćenjem.

Ova druga udaja njena je za me jedan od najprofinjenijih čina njenoga samopriegora. Ona se uputila u Udružene Države po zapovijedi svoga Majstora; tu je imala da se izdržaje sama i u isto vrijeme da započne Pokret, koji je poslije postao T. D. Ona se borila na različite načine da se održi, ali poraz joj je prijetio očigledno.

Onda se nađe čovjek Albanac, nešta bolji od seljaka i postane joj odan tako, da joj je obećavao i nudio da će joj urediti dom ne tražeći ništa za uzvrat; on se zavjerio da uredi za nju sredinu, za kojom je čeznula, dom, gdje bi nastavila da piše svoja djela i održaje interviewe sa ljudima, koji se zanimaju. Taj joj je čovjek bio odvratan, ali joj je preostala ili udaja za nj ili krajnje siromaštvo sa porušenima svima njenim planovima. Ona se udala za nj, tražeći ipak da zadrži svoje dosadašnje ime. Možete li se preniieti u dušu H. P. B., — koja je bila aristokrata od glave do pete — a udaje se za cijeli život, kako se onda činilo, za seljaka, da izvede plan, koji joj je bio povjeren, da započne veliko djelo? Ja bih jedva mogao da sebi zamislim otmjeniji čin požrtvovnosti. Navest ću ovdje izvatke iz pisma Serapisova, da pokažem da nisu barem Majstori to tako gledali.

Odana Velikom Prauzroku Istine, ona je žrtvovala krv srca svoga; vjerujući da će tako bolje da pomogne, uzme li sebi muža, čija će ljubav prema njoj otvoriti njegovu ruku i krenuti ga, da slobodno daje, ona nije okli-jevala već se povezala uza nj, kojega je mrzila. 1.)

Žrtva H. P. B. nije donijela koristi; čovjek za koga se udala, doskora joj okrenu leđa. Pišući o toj tragediji Majstor navodi Pukovniku Olcottu:

Njegova ljubav prema njoj je prošla; sveti plamen zamrije poradi nestašice goriva, on nije pazio na glas njene opomene, našavši se sam na rubu propasti, potajno naumi, da se preveze u Evropu i ostavi nju samu i bez ičega. 2.)

Obraćajući se Pukovniku Olcottu da za ljubav H. P. B. pomogne uzdrmano stanje njena muža, Majstor nastavlja:

Ako mu ne pomognemo nje radi, Sestre naše, njen život je zapečaćen i za nju će budućnost biti siromaštvo i bolest. Zakoni koji vladaju našom ložom neće nam dopustiti da se upličemo u njenu sudbinu sredstvima, koja se čine nadprirodnima. Ona ne može da se domogne nikakovih novaca osim po njemu, za kojega je udata; njen ponos se mora poniziti, pa i pred onim, kojega mrzi. Uza sve to ima tu sredstava, koja su nam ostavljena i koja nam omogućuju, da se pobrinemo za nju, a po njoj i za vas i za Stvar. Brat John (King) je razborito radio za nju u njenoj domovini (Rusiji). Upravnici vlade poslali su mu (mužu) naloge; ispuni li ih, čekaju ga milijuni u budućnosti. On nema novaca a i slabo je nadaren. Bili moj brat Olcott pokušao da mu nađe zamjenika? 3.)

Ne treba da nastavimo s tom tužnom poviješti. H. P. B. se odrekla života s tim čovjekom. On je onda podnio zamolbu za rastavu na temelju nevjere; ova tužba nije bila pobijena i tako on uspije na veliko olakšanje H. P. B.

Bilo je to u to isto doba, kad je ona prolazila kušnjama takove prirode, da ih ne možemo da razumijemo; ali imamo o tom riječi Majstorove, što pokazuju, da su to bile okultne kušnje, kad joj se život nalazio u opasno-

1.) Iz Pisama Majstora Mudrosti (Druga Ser.)

2.) Iz istoga vrela.

3.) Iz pisama Majstora Mudrosti (Druga Ser.)

sti. Na tri mjesta u jednom jedinom pismu, upućuje on na teške opasnosti, koje će je zateći.

(1) . . za slučaj smrti. Da se može pojaviti takav slučaj nije samo puko pričanje naše plemenite sestre. ČUVAR (na Pragu) budno pazi i neće propustiti priliku za še, ako našoj Sestri smalakše snaga. To je jedna od najtežih njenih kušnja.

*(2) . . za slučaj da preživi kušnju. Mnogo sigurnosti ovisiće o dobrom odnosu prema njoj, o jakosti magnetskih misli skoncentrisanih oko naše Sestre te o opasnom silaženju u — *)*

(3) . . kako će opasno biti za nju rešenje dužnosti i kako ćete lako oboje dočekati, da izgubite sestru i — Providnost na zemlji. 4.)

Strahota kušnje, u kojoj treba da se nađe H. P. B. naviješta se u 13 Pismu, gdje Majstor poziva Pukovnika Olcotta i Elbridge Gerry Brown-a da joj pomognu svojim najjačim mislima.

Ona se mora još jednom da nađe licem u lice sa strahotom, za koju je mislila, da je više neće vidjeti. Ona mora ili da pobjedi — ili da umre kao njena žrtva . . . . kako zapuštena, bez zaštite ali i bez straha će imati da se nađe licem u lice sa svima velikim opasnostima i nepoznatim i misterijoznim pogiblima . . . Brate moj, ja ništa ne mogu da učinim za našu ubogu Sestru. Ona se predala neumoljivu zakonu Lože, koji ne može niko da ubiaži. Kao Elborij mora sebi da izvojuje pravo. . . . Konačni uspjeh strašne kušnje ovisi o njoj i o njoj jedinoj te o množini simpatije dvojice njene braće Henry-a i Elbridge-a, o jakosti i snazi njihove volje, koju će obojica da joj šalju, gdjegod se nalazila. Znaj, o Brate, da će ovakova moćna volja pojačana iskrenim čuvstvima okružiti je neprobojnim štitom, sadjelanim iz zajedničkih čistih i dobrih želja dviju besmrtnih duša — a moćnih u srazmjeru prema jakosti njihovih težnja da je ugledaju pod triumfom pobjede . . Molite obojica za našu Sestru, ona to zaslužuje. 5.)

Već u ovo doba bila je H. P. B. središte neobičnoga okolnoga svijeta, jer je bila okružena nevidljivim pomoćnicima i vodičima. Egipatska Loža, Bratstvo Luxora** je u to ranije doba preuzela uvodni rad za Teozofski Pokret. U jednom pismu Pukovnik Olcott primio je pouke unaprijed da će, u određenoj prilici, kad će joj da izvješćuje o uspjehu ili neuspjehu planova, drugi biti nazočni, da slušaju i da vode.

Izvješćujući o povratku sa dužnosti znajte, da će Bratstvo biti nazočno u njenoj sobi i sedmoro pari ušiju slušaće vas i provjeravati, da li je uznapredovalo vaše Atma u odnosu prema intuicijonim spoznajama. Ne osvrćite se na to, ako vam rekne, da je vaše riječi ne interesuju; pođite dalje u svom govoru imajući na umu da to činite u nazočnosti svoje Braće. Bude li potrebno, oni će da vam odgovore na njena usta. Božji blagoslov počivao na tebi, Brate moj. 6.)

Najednako se tako slučilo jednom prilikom mnogo kasnije, godine 1884, kad je Mohini M. Chatterjee primio pouke od Majstora K. H. da se baci ničice i dotakne skuta H. P. B. prema hinduskom običaju, jer će tada biti ondje Mahachohan sam u tijelu H. P. B., nadzirući sam sa fizičke razine sile što djeluju u smislu pokreta T. D. u Evropi i protivno. Štaviše i sam Pukovnik Olcott nije znao ništa o tom, što se zbivalo, a kako se činilo, ni sama H. P. B.

*) Riječ se ne može dešifrovati u originalu.

4.) Iz Pisama Majstora Mudrosti (Druga Ser. br. 12.)

5.) Iz Pisama Majstora Mudrosti (Druga Serija br. 13.)

**) Vidi 3 pismo iz Pisama Majstora Mudrosti (Druga Serija.)

6.) Pismo br. 15 iz istoga djela.

Kad Upasika stigne, vi ćete je dočekati i primiti, kao kad biste bili u Indiji, a ona vaša vlastita majka. Neka vas se ne tiče mnoštvo Francuza i drugih. Vi imate da ih zapanjite; a ako vas Pukovnik pita zašto, vi ćete mu odgovoriti, da je to nutrašnji čovjek, biće što stanuje u H. P. B. koga pozdravljate, nipošto nju, jer će se uspjeh toga dojaviti nama. I znajte za svoje vlastito napredovanje, da je Jedan veći nego sam ja saglasio se milostivo, da nadzire sve, što će se zbivati pod njenim utjecajem, a onda da pohodi s pomoću iste provodnice prema prilikama Paris i druga mjesta, gdje ima članova stranaca. 1.)*

Ovaj okultni elemenat neodjeljiv je od njene ličnosti. Mi možemo zanijekati vrijednost okultnima fenomenima, ali je nemoguće da se razumije značaj H. P. B., ako ne pridamo odlično mjesto okultnom elementu, koji je neodjeljiv od nje. Unutar zadnjih nekoliko godina mnogo se publikovalo dokumenata, koji pružaju o životu H. P. B. u izvjesno doba, materijal što zadovoljuje. Što se više proučava taj materijal te sve što se prije predalo u javnost, to se više postaje sviješnim, da se H. P. B. ne može odijeliti od Majstora, kojima je služila. U njenoj je duši jedina vrijednost njenoga rada i nje same za svijet bila ta, što je ona bila agent Majstora. Ona je držala da u nje nema ništa od njenoga vlastitoga, što bi bilo vrijedno za svijet. Ovaj stav nje same prema sebi je najznačajnije okarakterizovan zabilješkom na primjerku njenoga vlastitoga djela *Glas Tišine*, što ga je iz nekih čudnih razloga poklonila sebi. Primjerak se nalazi u Adyaru i nosi na prvom listu vlastitom njenom rukom napisanu posvetu, koja udara u oči poradi svoje osebujnosti 2.)

H. P. B. — Heleni Petrovnoj Blavatsky bez osobitoga poštovanja.

Iako je H. P. B. potcijenjivala sebe, očito je, da je posjedovala izvjesne okultne sile. Ona nije uvijek samo istupala kao središnjica za fenomene, što su ih izvodili Majstori, kako je to bilo za doba, što se nalazi opisano u Sinettovu *Okultnom Svijetu*. Šta više, već iz najranijega doba kao što je to bilo 1874 i 1875 upotrebljavala je ona neke od svojih okultnih sila, o čemu govori njen memorandum. Da se razumije značenje onomu, što kaže, moramo se opomenuti da je ona pokušala da inicijaciju T. D. provede sa Spiritistima Udruženih Država. Za vrijeme kad je spiritizmu prijetilo, da bude diskreditovan poradi neprekinutih prijevara sa strane medija, H. P. B. na čudni način uskoči u taj prolom. Ona *razvije* neke određene fenomene izravno svojom okultnom snagom i dopusti naravno da ih se uračuna u korist Spiritizmu. Ali je nadošlo vrijeme, kad su Američki Spiritiste odbili, da se putem fenomena približe velikoj sintetičkoj filozofiji religija i nauka. Onda je došlo do preloma sa Spiritistima, primivši naravno od njih za uvijek gnjev i pogrdu. Na sve se to ona pozivlje u svomu memorandumu (Važna Zabilješka), što ga je nalijepila u svojoj zabilježnici dnevnika na strani, gdje se nalazi i izrezak iz novina, koji govori o dvojici medija, g. i gđi. Holmes.

Važna Zabilješka.

Jest, žao mi je što moram kazati, da sam se za vrijeme izlaganja medija Holmes, imala da poistovjetujem sa Spiritistima. Imala sam da spašavam situaciju, budući da su me u tu svrhu poslali iz Pariza u Ameriku, i da dokažem realnost fenomena — te pokažem varavost spiritističkih teorija o »Duhovima«. A kako sam to mogla da učinim najbolјim? Nisam željela, da sav svijet nadaleko zna, da ja mogu da izvodim to isto svojom voljom. Primila sam nalog za protivno, i još da podržajem živom realnost, veličinu i mogućnost takovih fenomena, u srcima onih,

---

*) *Upasika je ime, koje su Majstori upotrebljavali za H P. B, Ono znači u* **Budizmu** *ženskoga »učenika« koji se posvetio svećeničkom služenju.*

1.) Iz Zlatne Knjige Teozofskoga Društva, str. 113.

2.) Pisma Majstora Mudrosti (Druga Serija broj 62).

koji su od Materijalista prešli Spiritistima, te su sada na temelju izlaganja nekih medija i opet pripali i vratili se svomu skepticizmu. Bilo je to poradi toga, što sam tražeći malo vjernih, naišla na Holmes-ove te uz pomoć M.: i Njegovom silom izvabila sam lica John Kinga i Katie King u astralnom svijetlu izvela fenomene materijalizacije pa — dopustila naveliko Spiritistima da vjeruju, da se to vršilo mediumizmom gdje. Holmes. Ona sama se silno prestrašila, jer je znala, da je ta pojava ovaj jedan put bila realna. Jesam li skrivila? Svijet još nije pripravljen da razumije filozofiju Okultne Nauke — neka se uvjere sami ponajprije da ima bića u onom nevidljivom svijetu, — bili oni »Duhovi« pokojnika ili Elementali — i da ima skrivenih sila u čovjeku, koje su podobne da ga učine Božanstvom na zemlji.

Kad preminem i umrem ljudi će možda cijeniti moje nepristrane motive. Zavjerila sam se na riječ, da ću pomagati ljudima do Istine,dok živim, i — održaću svoju riječ, Neka me grde i pogrđuju. Neka me neki nazovu i Medijem i Spiritistom, a drugi varalicom. Doći će dan, kad će kasniji naraštaji naučiti poznavati me bolje.

*O siromašni, ludi, lakovjerni, zli svijete! M.: donosi nalog da se osnuje Društvo — tajno Društvo kao što su Lože Rosenkreuzera. On obećaje, da će pomoći. H. P. B.**

Niko neće nikada razumjeti što je bila H. P. B., dok ne uzmogne da vjeruje u postojanje Majstora, jer je ona živjela za njih, i poimence za svoga vlastitoga Majstora. Za mnoge od nas danas Majstori su samo ideal, a tek za malo njih oni su možda realnost, ali ipak oni nisu realnost ovoga fizičkoga svijeta, kao što su to naši prijatelji, s kojima se dnevno sastajemo. Za H. P. B. oni su bili realni, budući da je ona bila u Tibetu i na drugim mjestima, gdje se sastajala s njima fizički. Ona je opisala, kako je sastala svog Majstora prvi put u Londonu, kad je on onamo stigao sa Nepalskim Poslanstvom. God. 1868. pošla je s njim iz Carigrada u Indiju. Proživjela je zatim u Tibetu zajedno s njim i Majstorom K. H. godinu 1869. Što je njen Majstor bio njoj opisala je ovim riječima:

Moj Majstor — jedini je stvaralac mojega nutrašnjega Ja, koje ne bi nikada došio do svoga svijesnoga bivovanja, da nije bilo Njegova poziva, koji ga je probudio iz sna — nikada u ovom životu, ma kojim bilo događajima. 1.)

Majstori su joj bili — napose pak njen vlastiti Majstor — kao dah njena života. U jednom pismu, što ga je pisala u Indiji, jadikuje da ga nije vidjela duž tri dana. U drugom pismu navodi, da je veza izostala duž dva dana. Najvećma od svega udara u oči način, kako se ona pokazujući radinost Majstora usuđuje da ih kritizuje. Nema tu ništa buntovno niti pomisli, da prigovara njihovim odlukama. Ali je ipak bila toliko čovjek, da se osjetila podraženom, kad joj je njen vlastiti Majstor naložio da učini nešta njoj neprijatno. Jednom je zgodom Majstor M. pisao G. Sinnettu, a posljedak bijaše da je H. P. B. imala da promijeni planove. Ona to odbije s prigovorom, da nije dobila izravno naloga od svoga Majstora.

Pisala je g. Sinnettu: :

Niti sam Ga vidjela, niti osjetila zadnjih 48 sati. Ne znam — što mu je. Zašto ne bi rekao meni izravno da želi da pođem do Vas; a kakav je to posao, što ima da ga izvrši, te mora da se utekne Vašem posredstvu, kao da ću ja da učinim nešto prije za Vas nego za njega! On zna da sam samo ROBINJA i da On ima pravo da mi nalaže, bez potrebe da pita, kako će me se to dojmiti ili što bih ja željela 2).

*) Iz Zlatne Knjige Teozofskoga Društva, str. 7.

1.) Pisma H. P. Blavatsky A. P. Sinnett-u str. 104.

2.) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 13.

Treba da se opomenemo, da su sva ta uzrujanja bila spolja, jer je ona u istinu bila rob. Napominjem to samo zato, da pokažem, da je njen Majstor bio živa i moćna realnost u njenoj svijesti, budnoj svakoga časa. Dajte da napomenem druge slučajeve: Pišući g. Sinnettu, ona je opisala svoga Majstora i njegova djela izvjesnim neučtivim jezikom, ali to je uza sve to bio jezik realnosti. Da razumijemo kod nje toliku navalu sarkazma, moramo se opomenuti, da je Chohan, poštovani »stari gentleman«, kako ga je ona zvala, bio ličnost autoriteta, i da su ostala dvojica, Majstori M. i K. H. bili pripravni da ga slušaju, kao što je H. P. B. bila pripravna, da sluša svoga Majstora. Onoj dvojici Majstora dopustio je Chohan, da crpu iz okultnoga »reservoara sile« i izvode fizikalne fenomene u vezi sa T. D., ali su bili očito vezani do izvjesnih granica, koje im je on nametnuo. Moramo napomenuti, da je upotrebljavala naziv »Boss« 1.) nadglednik, prema naročitom američkom govoru, ali sa osobitim značenjem — da tako označi svoga Majstora.

Šta ćete sa mojim Nadglednikom? Prije tri dana pojavio se tako neočekivano, da sam mislila, svi se bregovi survali na me, i vinuli me(!!) zato, što vam nisam poslala njegovu sliku! Kojega đavola imam sad da s njom učinim? Olcott je predao svoj portrait sa krejonom fotografu, mjesec dana prije nego je napustio Bombay; a zar sam ja ona, koju se ima slično da drži odgovornom za grijehe fotografove? To mi se sviđa! Poslala sam po nju i teškom mukom dobila sam jednu, a on je stajao povrh moje glave, dok sam je zamotala i zapakovala te odaslala na vašu adresu. Previše ljubavi i nježnosti pokvari ćud djetetovu. Neće li da je šćepaju ona dvojica — vaš Tibetanski Orest i njegov Pilad, da vas ko ludi zagrle! A hoću li se ja veseliti tomu. Vi se kladite, da kćerka moga oca ima pravo, i da će ih Chohan jednoga dana lijepo otpuhnuti za sve to. A sada šta će vama njegova slika? Ona uopće i nije njemu nalik, otkako više nikada sad ne nosi svoj bijeli veo, već jednostavno nabije svoj žuti pladnjić na vrh glave kao K. H. To je sve zanovijetanje duha, taština i ništa drugo. Bolje, molite Chohana, da vam milostivo pokloni svoju sliku, a onda gledajte kako izgleda ljubazan svake nedelje ujutro 2.)

Isto je tako neučtiv njen jezik, kad govori o pristranosti K. H. prema g. Sinnettu; nazvavši to »Krivičnom nježnosti« nastavlja:

*A onda će pronaći dobrim i ono što vi bacite u svoj koš. Ja gubim svoju vjeru u nj.**

Nama se čini nevjerovatnim, da bi H. P. B. trebala da bude tako brzorčka, kad je govorila o svom Majstoru; u nje je bilo poštovanja ali se čini da je to njezin neodoljivi humor, poradi kojega je izgledala takovom.

Ne znam, da li treba da pođem u Bereilly ili ne da li treba da pođem u Lucknow ili ne, da li ću da pođem ovim ili onim putem u Bombay.

*Quien Sabe? Sve to ovisi o hirovitosti moga nadglednika i ja držim da uza sav svoj mladenački izgled, on stari i zapada u djetinjenje (sa svim poštovanjem, koje mu dugujemo).***

Vrhunac njene nezatomljenosti bio je zacijelo, kad je poradi toga, što joj je Chohan uskratio dopuštenje da pređe tibetanske međe te se nađe sa svojim ljubljenim Majstorom, sve poglavice tibetanske nazvala »velikim suhim stjenicama bez srca«. Sve je tada imala pripravljeno i njen vlastiti Majstor pristao je, ali u posljednjem času se umiješao Chohan. I sada dolaze njene riječi:

Sve sam imala pripravljeno; iz Calcutte odaslan je bio cijeli nacrt za put, M. mi je dopustio i Deb je spremio sve. Dobro

---

1.) Boss — u engleskom jeziku znači nadglednik.

2.) Pisma H. P. B. A. B. Sinnettu, str. 8.

*) Iz istoga, str. 9.

** Iz istoga str. 10.

dakle, ali me nećete spriječiti, da vam sada barem reknem iz dna srca svoga — PROKLINJEM SVOJU SUDBINU, kažem vam, milije mi je umrijeti. Raditi, raditi, a niti hvala za to . . . Da, ako se osjećam iznemoglom, njihova je to krivnja ne moja — nipošto siromašnih M. i K. H., već njihova, tih velikih, suhih stjenica bez srca, i ja im to moram doviknuti, pa ma me smrvili u prah; šta mi je sada do života! Da me nestane. 10.000 puta je bolje.)*

Srećnija je bila za H. P. B. druga zgoda, kad joj se nije uskratilo dopuštenje. Ona je tajno ostavila Bombay i otišla je za Darjeeling i odavde preko međe do Sikkhima, gdje je ostala duž dva dana »blažena, blažena dva dana 1.) kako ih sama nazivlje, zajedno sa obojicom Majstora M. i K. H. Mnogo indijskih učenika pošlo je da slijedi H. P. B. na njenom tajnom bijegu Majstorima, da ih vidi, ali samo jednom, S. Ramaswamiju iz Madrasa, uspjelo je, da pređe među Indije i vidi Majstora M. Što je pričao o tom svom pohodu, može se naći u listu *The Theosophist* onoga doba, a preštampano je drugdje, kao na primjer, u *Pismima Majstora Mudrosti* (Druga Serija).

Naveo bih jednu samo između mnogih zgoda, o kojima ona priča, da se vidi, kako joj je Majstor bio neprekinuto na pomoć.

Ali prije negoli sam svršila sa prijepisom pisma (engleski je ispravio Mohini) izvodeći to kao operaciju na najboljem papiru i sa perom, što mi je oduzelo cijelo dopodne, te sam ga izgubila za posao, koji sam propustila, zbilo se ovo što slijedi. Moje je pismo od 8 stranica — mirno razderao stranicu po stranicu Moj Nadglednik!! njegova se velika ruka pojavila na stolu ispod Subba Rowova nosa (koji je želio da pišem sasvim drugačije) i Njegov glas izrazi pohvalu u Telugu, jeziku što ne bih prevela, iako se činilo, da bi Subba Raw to preveo za me s velikim veseljem. »K. H. želi da pišem drugačije«, glasio je nalog.2)*

Napomenuo sam ova opažanja H. P. B. da pokažem, kako je nemoguće razumjeti H. P. B., dok se ne uđe u njenu atmosferu, u kojoj Majstori postoje, kao živa bića — što govore, slušaju, giblju se, nalažu — nipošto samo kao idealna zamisao. Ako je za mnoge od vas postojanje Majstora hipotetsko, nije to za nju. Ako se neki između nas ljute na naloge, što dolaze od njih i za koje se očekuje, da ih ispunjamo, dok smo njihovim učenicima, to nije bila značajka H. P. B. Kad je H. P. B. izvijestila, da joj je njen Majstor savjetovao, neka bi izdala *Tajnu Nauku* u mjesečnim svescima, kako dospijeva sa pisanjem, g. Sinnett je pokušavao da joj razbije ovakovu proceduru. Njen odgovor bijaše:

Nikada se neću, s vašim dopuštenjem i svakako moleći Vas za oproštenje, saglasiti s vama u tom, »da je to ludo pokušavati da se piše takova knjiga u mjesečnim odjelcima« jednom, kad to Guru tako naređuje, jer, pored svega visokoga poštovanja što ga osjećam prema vašoj zapadnoj mudrosti i stvarnom znanju nikad ne bih kazala o nečem, što moj Majstor (napose) i Majstori (uopće) meni reknu da učinim — da je to naprosto ludost, kad se ispunjaju njihove zapovijedi 3.)

Tako se g. Sinnett protivio i nije pomogao, a posljedak je bio, da duž četiri godine nije izašao nijedan dio *Tajne Nauke.*

Kadagod čitam koje mu drago pismo H. P. B. uvijek me vrlo razveseli njena šaljivost. Nepobitno je, da je ona u izvjesnim slučajevima i profano zastranila, ali njena šala je muževno veličanstvena. Neki od njenih najznačajnijih viceva su oni, koji su se sačuvali kod onih što su ih čuli. Opomi-

**) Iz pisama H. P. B. str. 29.*

1.) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 38.

2*) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 71.

3.) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 88.

njem se, da sam jednom slušao, gdje je neki gospodin što priča o ekstremnim socijalističkim idejama i koji je ujedno opće poznat poradi svojih neugladenih manira, došao da je vidi. On se naslonio na rub kamina. H. P. B. prekine svoj razgovor s drugima i obrati se k njemu veleći: »Vi ondje uz kamin, ako mi dodate one žigice, ja ću se zabuniti i uzeti, da ste gentleman.« Ima i drugi takav *à propos*, što se odnosi na jednoga nezgodnoga člana; uzevši škatuljicu žigica reče »Dajte mu to tamo, i recite mu, da pođe i napravi privatni pakao od samoga sebe.« Dašta, da je najviše onih, na koje je nišanila svojim šalama, uzelo joj to za zlo i postalo njenim neprijateljima, ali neki iako ih je pozlijedilo, probudili su se iz svoje zamišljenosti ili nepouzdanja, već prema tomu, kakav je slučaj bio. Oni su u njenom oštrom rasudivanju vidjeli istinu i postali su joj potpuno odani.

U ranije doba, članovi su T. D., kad su pristupali Društvu prolazili obred, prozvan ceremonija inicijacije.

U Bareilly-u reče ona članovima:

*Čujem da ima ovdje oko 17 članova, koji su pristupili već duže vremena unatrag, ali još nisu kršteni Duhom Svetim *)*

U jednom od svojih prvih pisama g. Sinnettu piše:

*Ta vrućina i taj posao duž 26 časova od njih 24 ubija me. Moja je glava puna, magli mi se pred očima i ja sam sigurna, da ću jednoga dana klonuti na moje pisanje i biti lješinom prije, negoli se T. D. oglasi rikom. Svejedno, ne brinem se. A zašto vraga i bih? Ništa više za me nije ostalo ovdje; onda je bolje da postanem uvara i štipam svoje neprijatelje za nosove.**)*

Ima tu priča, koju mi je kazivao G. R. S. Mead i ja bih rado da je pribilježim. Bilo je to u Avenue Road, kad je za jedne naročite večeri predavanja H. P. B. sjedila na svome mjestu na govornici i pušila potajno cigaretu iza svoje lepeze. Čini se, da je predavač razvlačio. Nakon posebno prazne njegove primjedbe ona očajno uzdahne: »Bože Moj! Kako sam često, a poradi takovoga nešta i svi vi, željeli da tako uzdahnemo »Moj Bože!« za mnogih teozofskih predavanja!«

U vezi s tim vrijedno je napomenuti činjenicu, kako je H. P. B. često iskušavala one koji su javno ispovijedali da vjeruju u nju. Sasvim je prirodno, da ih je stotine privukla i svakoga, ko je imao nešta samo osjona s obzirom na okultno, ona je očarala. A kako nije odbila nikoga, ko se isticao odanošću prema njoj, ipak ih je iskušavala, a njene su metode u ispitivanju bile drastične. Kad je C. W. Leadbeater godine 1884 putovao s njom za Indiju, zbio se s obzirom na to tipični slučaj. Ona je tražila, da joj pribavi čaja i peciva i donese na palubu. Vrijeme, kad je trebalo doći do toga, uzbunilo je odio za glavnu poslugu. Nakon mnogih teškoća, g. Leadbeater donio je sve ali mu ona nije ni zahvalila, već ga u sav glas izgrdila pred drugima putnicima, što se je toliko zategnuo i što čaj nije tako vruć, kako bi trebao da bude. Oni koji su joj se predali svom odanosti, imali su da pokašto pretrpe dobar dio poniženja i to zato, da joj dokažu, da je to zašto su se odlučili, uistinu služenje Majstorima, nipošto samo da budu u blizini H. P. B. pa da hvataju pojedinosti iz okultnoga znanja.

A još je značajniji slučaj, što mi ga je ispričala Dr. Annie Besant. Kad je H. P. B. ostavila kuću u Landsdowne Road, u Londonu, bilo je da pođe u Avenue Road, u kuću što je za nju uzela Dr. Besant. Nakon što se smjestila, žalila se Dr. A. Besant, da je ostala gladovati! Sve, što se moglo, bilo je učinjeno za H. P. B., dobavljeno nainirnica za svaku njenu mušicu, pa se još tu optužilo Dr. Besant, poradi njenoga gladovanja! Dr. Besant uzela je to sebi jako k srcu i plakala je za to

*) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu str. 10.

**) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 8.

potajno u svojoj sobi. Optužba se često ponovila; konačno jednom, znajući da nema ništa poradi čega bi trebalo da ju se grdi, Dr. Besant odgovori sa smiješkom, »H. P. B., vi znate da to tako ne mislite.« To je bilo zadnji put, što se čula optužba, jer je Annie Besat dokazala H. P. B., da je ona mogla da stane prema istini, kako ju je upoznala, bez obzira na govor H. P. B.

Jedva bi bilo i jedno pismo, što ga je pisala H. P. B., gdje se ne bi našlo, kako se poigrava šalama. Gotovo uvijek, kad je pisala nekomu intimnijem kao g. Sinnettu, ona je prikazala sebe svojom značajnom duhovitosti, na način, kako je potpisala svoje ime.

»Vaša u vrućoj vodi«1) je takova pošalica, što otkriva njenu tjeskobu; jednom je to isto istakla kao »Vaša uvijek u vrućoj vodi«. 1*) Jednako tako, »Vaša još u životu« 2*), i »H. P. B. (što bijaše)« 3*). H. P. B., bila je vrlo demokratska unatoč svoga aristokratskoga uzgoja; jednom se potpisala, »Vaša u Isusu, H. P. B., rođena Hahn, von Rothenstein-Hahn, da ju đavo odnese 4*). Završeci »Vaša zauvijek u svoj gorčini srca« 5*), Vaša zauvijek i ozbiljno u duboko sjetnom očaju 6*), »Vaša u punom slaboumlju« 7*), »Vaša jedina i drhćući« 8*), otkrivaju nam H. P. B., kako pati, ali ne može da odoli svojemu osjećaju za humor.

Nije bilo bez naročite oznake i to, da je u svojim pismima često nazvala g. Sinnetta »Nadglednikom«, nadimkom, što ga je davala svom Majstoru. Bilo je to zato, što je g. Sinnett pokušavao nesvijesno da »nadgleda« Majstore i da im priča kako bi trebali da postupe, da T. D. ikada uspije kod Evropejaca. On je osjećao, da je bolje upućen u te stvari nego oni. Sumnjam, da li je g. Sinnett ikada razabrao oštricu H. P. B., da ga zove »Nadglednikom«. On joj je bez sumnje pomagao, ali koliko je mnogo njegovo i više nego kritičko, rasuđivanje o njoj uravnotežavalo njegovu pomoć, mogu jedino Majstori da kažu. Ali je ovdje bilo jedno lice, prema kojemu je H. P. B. pokazivala osobito duboka čuvstva i nijedan puta se nije obraćala na nj drugačije nego riječima punim divljenja. To je bila gđa. Patience Sinnett. Kad sam prvi puta došao u Englesku kao dječak od 14 godina bio sam duž dvije godine kod g. i gđe. Sinnett i tako ih poznajem sasvim dobro. Gospođa Sinnett je zaista ličnost, koja zaslužuje bolje mjesto u povijesti ovoga Pokreta nego joj je dano. Silno mnogo načitana, savršena domaćica, žena vrlo razborita, pomagala je da se raspupa Teozofski Pokret doduše na čedni način, ali sa mnogo snage. A njeno simpatično razumijevanje H. P. B. svraćalo je često puta pažnju Majstora na nju.

Mi koji danas toliko mnogo Teozofiji dugujemo H. P. B., neznatno spoznajemo, koliko je nju samu stajalo, da je postala glasnikom između Majstora i nas. Majstori su joj kazali da duž dva vijeka nije bilo tako finoga instrumenta, kao što je bilo tijelo H. P. B. Njezin psihički organizam dopuštao je, da Majstori upotrebljuju njeno tijelo, kao što mi danas upotrebljavamo kakav vazdušni instrumenat, to jest, da njime odašilju svoju snagu. Iz toliko udaljenoga Tibeta mogli su da utječu na pokrete i da izvode pojave, ma gdje ona bila, u Indiji ili Evropi, upotrebljujući je kao uporište. Pukovnik Olcott nije mogao da djeluje kao takav oslonac; čini se, da se Damodar K.

1) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 40*

1) Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu str. 73.

2*) Iz istoga str. 38.

3*) Iz istoga str. 9.

4*) Iz istoga str. 12.

5*) Iz istoga str. 17.

6*) Iz istoga str. 125.

7*) Iz istoga str. 158.

8*) Iz istoga str. 160.

Mvalankar vježbao za takav položaj, kada je silom prilika učinjen kraj svima fenomenima. Sada se H. P. B. sasvim predala Majstorima i po njoj su oni predavali g. Sinnettu i g. Hume-u naučanja što ih imamo u prvašnjem *Okultnom Svijetu* i *Ezoterijskom Buddhizmu*. Bilo je to u vezi sa tima naučanjima da su izvedeni različiti fenomeni i, kako svi znadu, H. P. B bila je optužena da ih izvodi prevarom. Ona je proglašena šarlatanom i varalicom. kako to donosi izvještaj Društva za Psihičko Istraživanje, ali njena najveća bol nije izazvana time, što su je proglasili lašcem, već potječe odatle što su njome kao sredstvom uprljana blatom sveta imena Majstora.

Dopustite da tu prekinem za časak i kažem, da se čini, da su Zapadnjaci i to najviše njih sasvim nesposobni da razumiju poštovanje, što ga Istočnjaci pridaju pro:-blemu Majstora i Učeništva. Za nas, koji smo se rodili i koji smo odrasli u tradiciji Istočnjačke religije, ima izvjesnih stvari tako svetih, da ih je nemoguće oskvrnuti. Dopustite da napomenem, da na Ceylonu kad Buddhistički redovnik napomene riječ Nirvana prigodom koje svoje propovijedi svi pobožno zapjevaju »Svet, Svet«, ali bio sam u Teozofskoj kući, gdje se iznad glavnih vratiju nalazi riječ »Nirvana«. Znao sam i gdje se riječ Koot Hoomi upotrijebila kao ime konju naročite pasmine; vidio sam slike majstora, gdje su izašle u Zapadnjačkim revijama. Našao sam i na drugo, premnogobrojno, da bih sve napomenuo, a poteklo je od učenika Majstorovih na zapadu i od zapadnjačkih skeptika, koji su mi otvorili oči širom i izazvali pitanje, ima li na zapadu uopće pravi smisao za svetinju svetih stvari.

Štaviše i prije početka napadaja supruga Coulomb, takovo je bilo držanje nekoga dijela pojedinih prema Majstorima, da je H. P. B. ogorčena, o svojoj akciji, gdje se pristalo, da ona bude posrednikom između g. Sinnetta i g. Hume-a te Majstora K. H., pisala ovo što slijedi:

*O kobni nesrećni dane, kad sam pristala, da vas dvojicu povežem korespondencom s njim, koji u svojoj dobroti u svojoj božanskoj ljubaznosti, nije odbio moje zamolbe! Bolje da nestane Teozofskog Društva i nas dvojice — Olcotta i mene — nego da bismo mi bili sredstvo, kojim se ponizuje u javnosti štovanje svetoga imena Bratstva!**

Ako su to bili njeni osjećaji prije napadaja Coulombovih, to sebi možemo predočiti, kakovi su bili poslije toga. Kolega i drug — učenik H. P. B. T. Subba Row, tako je bio potresen od strašnoga obeščašćenja imena Majstorovih, da se čini, da ju je držao odgovornom za to i skrenuo sa svoga puta, da je osramoti i zataji, nazivajući je »napuštenim i opustjelim stanom *Majstora*«. Učinio je to zato, ali na način tako čudni i nama nerazumljivi, da uspostavi opet povjerenje u Majstore. H. P. B. nastavlja dalje:

*Kad sam ga korila, on je odgovarao: »Vi ste skrivili najviše tih strašnih zločina. Vi ste izdali tajne Okultizma — one najsvetije i one najiskrenije. Radije da se vas žrtvuje nego ono, što nije nikada mišljeno da bude za Evropske umove. Ljudi imaju previše vjere u vas. Bilo je vrijeme, da se ubaci sumnja u njihove duše. Inače bi oni izvabili iz vas sve, što znate.«***

I tako je H. P. B. uistinu pala žrtvom, dali u svrhu, kako je to Subba Raw kazao, da je treba žrtvovati, ili samo silom prilika, to samo Majstori znaju. Ona je ostavila Indiju poradi zdravlja, rekao je Pukovnik Olcott; ali vlastita fraza H. P. B. je bila, »nogom gurnuta iz Indije.«

Primamo svijetlu zraku duboko potresne scene iz toga doba. C. W. Leadbeater se brzo, iza što se to dogodilo, vratio iz Burme u Adyar i čuo je samu H. P. B. što priča o tom događaju. On nam je pričao, da je ona u to vrijeme bila očaj-

* Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 25.

** Pisma H. P. B. str. 95.

no bolesna, imala je »izljev krvi u bubrege, reumatičnu kostobolju, strašni gubitak životne snage i k tome oslabljenu djelatnost srca«; ljekar Dr. Mary Scharlieb ode noću, obećavši da će se vratiti ujutru, ali i izrazivši veliku sumnju, hoće li H. P. B. preživjeti ovu noć. Činjenica je, da je H. P. B. upravo žudila za smrću, jer je njeno mučeništvo bilo veće, negoli ga je mogla podnijeti. Napolju su ispred njene prostorije sjedili šapčući oboje Cooper-Oakley, Damodar Mavalankar, Bowajee D. Nath i Dr. Franz Hartman, iščekujući ma kakav zvuk H. P. B.Iznenada se na verandi pojavi Majstor M. potpuno materijalizovan. On prođe brzo vanjskom prostorijom u sobu H. P. B. Međutim su se oni vani privukli bliže Nakon intervieuwa Majstor se udalji, kako je došao i nestane. Naredno jutro, na veliko ljekarevo iznenadjenje, u stanju H. P. B. nastupile su čudesne promjene u smislu ozdravljenja. Doktor je našao, ne liješinu, već bolesnika, koji je bio ne samo izvan pogibelji, već i sa silno smanjenim simptomima strašne bolesti. Kad je H. P. B. ozdravila, pričala je svojim intimnim prijateljima, kako joj je došao Majstor i dao da odabere između dvoga — prvo, da umre pođe u mir, te svrši svoje mučeništvo, a drugo, da još poživi nekoliko godina i započne Tajnu Nauku, da tako konačno i malom broju duša, što traže Mudrost, omogući i da se dostanu mudrosti i da se nađu do nogu Majstorovih. Imamo to potpunije u pismu H P. B. g. Sinnettu, gdje je navedeno, što se sve zbilo za onoga strašnoga sastanka:

Ali neću nikad niti bih mogla, kad bih i htjela, da zaboravim onu zauvijek znamenitu noć, dok je trajala kriza moje bolesti, kad je Majstor, prije negoli je tražio od mene određeno obećanje, otkrio mi stvari, za koje je mislio da treba da ih saznam prije negoli Mu se zavjerim riječju da ću ovršiti posao za koji me je molio (ne naložio, kako bi imao pravo). One noći, kad je gđa Oakley i Hartmann te svako osim Bowatee-a (D. N.) iščekivao svaki minut moj zadnji dah — naučila sam sve. Pokazano mi je, ko je imao pravo, a ko krivo (ne šaljivo) i ko je bio sasvim nepouzdan, te mi je predočen općeniti prikaz svega onoga, što imam da očekujem. Ah, velim vam, jest, naučila sam one noći stvari — stvari, što su se usjekle zauvijek u moju Dušu; crno izdajstvo, istinski smatrano prijateljstvo sebeznalih ciljeva, vjeru u svoju krivnju, pa ipak nakanu da lažem u svojoj samoodbrani, dok budem za primjereni korak dalje i šta sve ne! Čovječju sam prirodu vidjela za to kratko vrijeme u svoj strahoti njenoj, kad sam osjetila jednu ruku Majstorovu na svom srcu zapovijedajući da prestane kucati, a drugom dozivajući mi pred oči blagu sudbinu moju. Na sve to, kad mi je pokazao sve, sve i zapitao »Jeste li voljni?« — kazala sam »Da« i tako sam potpisala svoju jadnu osudu poradi onih malo, kojima je dano, da mu zablagodare. Hoćete li mi vjerovati, ako kažem, da između onih malo, vaša se dva imena ističu odlično? Vi možete da ne vjerujete ili možda da sumnjate — ipak je bilo tako. Smrt bi bila tako dobro došla u tom času, počinak tako potreban, tako poželjan; život kao onaj, što mi je tada zasjao u lice, a sada se ispunja — tako bijedno; ipak kako bih mogla da reknem NE onomu koji je želio da živim! Ali možda je sve to tako nerazumljivo vama, iako se nadam, da nije sasvim tako.***

Tako je i opet jednom H. P. B. žrtvovala sebe, da se pomogne Pokretu. Ona nije unaprijed vidjela kako će se, poslije nekoliko godina mučeništva, okupiti oko nje vjerna družba tako, da joj zadnje njene godine ne budu burne već mirne. Ne očekujući ništa, dala je sve, a rezultat njene žrtve jeste to da imamo njenu Tajnu Nauku. Ko jednom

* G. i gđa Sinnett.

** Pisma H. P. B. A. P. Sinnettu, str. 104—5.

pokuša da razumije ličnost H. P. B., ne može a da ne primijeti, kako je neobični um što ga je posjedovala. Bio je krcat znanjem iz antropologije i religije, golemom masom činjenica općenitih, a i iz nauke i filozofije. Ta se masa znanja njenoga uma odnosila na Plan Evolucije, kako mi Teozofi to terminujemo danas. Ima ipak u tom nacrtu i nejasnoga, za koje je i Majstor K. H. jednom rekao u vezi sa njenim tumačenjem, da mu »rep vini ispred glave«. Njena Tajna Nauka je nezgodna knjiga za umove univerzitetski trenirane. Kad ona počne neku stvar, tu nema ni jedne rečenice ili odjelka sa jasnom tvrdnjom ili definicijom, kako se kaže. Jedna stvar slijedi za drugom, dok se ne izgubi, tako reći, nit. Sve silno zadivljuje um, koji traži da dokuči Cjelinu svega, nipošto samo da otkrije, kakav to posebni sistem stvara H. P. B. Ona je silno sugestivna s obzirom na intuiciju, iako akademski obrazovanim umovima često pruža činjenice, skupljene bez prave veze među sobom. Ali prebacuje most za mostom, od misticizma do nauke, od filozofije do okultizma. I to je ono, što njena djela čini beskrajno značajnim i punim sadržaja.

Bila je enciklopedijskoga uma i stoga kad je započela o kojoj stvari, javilo se bezbroj pogleda, od kojih se svaki činio jednako važnim kao i ostali. Odatle je slijedilo, da je pišući *Tajnu Nauku*, započela o nekoj stvari, prekinula je i prešla na drugu ponavljajući malo po malo sve, što je trebalo dodati. Reprodukcija takove jedne stranice *Tajne nauke* nalazi se u *Zlatnoj knjizi Teozofskoga društva.* To je stranica koja se sada ne nalazi u djelu, jer ju je, kako je očito, H. P. B. ipak kasnije izderala. Ona je bila strah štamparima, jer kad su joj poslali konačno prelomljene stranice, ona bi dodavala nove odjeljke sa uvjetnom zabilješkom na rubu »Štampar neka to umetne«.

H. P. B. bila je previše odana stvari, koju je žudila da preda, da bi u nje bilo književničke taštine. Ona je znala da njeno znanje engleskoga jezika ima nedostataka u izražavanju kao i u književnom obliku, te je stoga s radošću pozdravila pomoć u tom pogledu sa strane prijatelja.* Pukovnik Olcott nam je pričao, kako je on njoj pomagao kod sabiranja materijala za *Otkrivenu Izidu.* Isto je bilo i u pogledu na Tajnu Nauku. Ako se neko sa osobitim znanjem našao uz nju, odmah ga je molila, da pročita ono što je napisala i da joj ispravi krive tvrdnje s obzirom na činjenice. Tako je iskoristila znanje, što su ga u posebnim naukama imali G. R. S. Mead, Bertram Keightley, Archibald Keightley, M. D. W. Wynn Westcott, M. D., C. Carter Blake, D. Sc. i drugi. Svaki predlog, koji bi joj stavili da se jasnije izrazi ono, što je željela da kaže, prihvatila je smjesta.

U jednom od njenih djela *Glas Tišine* (The Voice of the Silence) G. R. S. Mead odlično joj je pomogao time što joj je predložio da upotrebi ritmičke fraze, da izrazi svoje misli. U Adyaru ima sada jedna stranica manuskripta ovoga djela, izbrisana mjesta i ispravci na njoj pokazuju, da sadanja ljepota jezika ne potječe od nekoga nenadanoga nadahnuća.

Prema tomu možemo dobro razumjeti, zašto se nakon prvoga izdanja Tajne Nauke toliko brinula, da mnogo toga popravi u narednom izdanju. Prije nego je preminula uputila je tadašnji svoj krug, kako da pregledaju djelo prema svomu najboljemu rasuđivanju i uklone dvoumice u rečenicama i poprave jezik, da bude prijemljiviji za kritiku. Obojica Keightley i G. R. Mead su to učinili za drugo izdanje. Pokušaj nekih, da se prvo izdanje sačuva Evanđeljem, kojemu se ne smije da promijeni ono izvorno, budući da izražava posljednju misao H. P. B., bio je jedino mogući, jer pomenuti nisu poznavali H. P. B. niti način kako je ona izvodila svoja djela.

Mnogo se pisalo o tom, da se pokaže, kako je H. P. B. bila muževna, oštra i beš-

* Upozorujem na njenu zabilješku u pismu g. Sinnettu, što se nalazi na strani 26 u retku 10 odozdo »Engleski ispravio *Mohini*«.

čutna. Sigurno je, da je pušila, ali to sa činile sve ruske gospođe onoga doba. Zna la se šaliti šalu je svoju upotrebljavala kao uzde, kad je to bilo potrebno. Zacijelo ne će niko nikada reći da je bila sentimentalna. A ja bih vam prišanuo, da je sve to bila *maska*. Rado bih da vam iznesem dva slučaja, koji pokazuju, kako je bila jako nježnoga srca.

Prvi sam čuo danas opodne za ručka od Pretsjednice same. Jednom dođe neki čovjek da vidi H. P. B. i on se nije snašao u tom društvu. Da bi mu nekako olakšala, H. P. B. ga zamoli, da bi joj nešta pjevao. On učini tako; pjevao je pjesmu iz variété-a, ali sumnjiva ukusa. H. P. B. ga onda zamoli, da je ponovi! Njen intimni krug pobojavši se, da bi se općenito u društvu mislilo, da komične pjesme iz variété-a predočuju muzički ukus H. P. B., činilo se, da se u sebi protivio, dok H. P. B. ne uzvrati, prišanuvši jednomu od njih: »Zar ne vidite, da je to jedino, što on može da učini?«

Drugi je slučaj daleko značajniji, jer se njime H. P. B. otkriva u novom svijetlu. U Adyaru ima pismo, što ga je pisala George Arundale-u za njegov četvrti ili peti rođendan. Ona ga je vrlo voljela kao dijete, te kad mu je dolazio rođendan odabere posebni list papira za pisma sa slikom tako, da dijete bude razumjelo i napiše, kako slijedi:*

»Blagorodnom Đuri Učeniku,

Srećnu Novu Godinu najpoštovanijem i blagorodnom Đuri. Škatulja slatkiša dolazi iz Rusije, hladne i pobožne zemlje, odakle, kako se pretpostavlja, potječe potpisana. Kad stigne — imaćete je i kad uzmognete rozumjeti, šta misli vaša stara prijateljica, koja Vas ljubi — bićete svakako učenikom.

Sa poštovanjem

H. P. Blavatsky.

Ja sam potpuno uvjeren, da ne bi niko, ko nema srce kao u djeteta, mogao napisati takovo odabrano pismo djetetu.

To je ona ista istina, kojom se kaže, da prava ličnost H. P. B. nije bila ona, koju je sama pokazivala, kako je potvrđeno kao činjenica u pismu Majstora Serapisa, Pukovniku Olcottu iz 1875. Očito je da je Pukovnik Olcott isticao njenu oporost u vladanju i možda joj se čudio. Pozivajući ga da pomogne H. P. B. u njenoj nevolji i osamljenosti, Majstor kaže:

O, uboga, uboga Sestra. Djevičanska čista Duša — biser zatvoren iznutra spolja opore prirode. Pomozite joj, da odbaci ovakovo ispoljavanje prisvojene oporosti, i da svakoga lijepo obasja božansko Svijetlo skriveno ispod takove kore. **)

Zato, jer sam ostao zadivljen otkako sam prvi put o njoj nešto saznao, zato vam poklanjam ovaj nepotpuni prikaz divne ličnosti Helene Petrovne Blavatsky.

*) Iz Zlatne Knjige Teozofskoga Društva str. 202.

**) Pismo Majstora Mudrosti. Pismo 10.

„Teozofija" izlazi svaki drugi mjesec - Godišnja pretplata iznosi Dinara 42·— Vlasnik i izdavač: Jugoslavensko Teozofsko Društvo, Zagreb, Ilica 37. II, kat. — Odgovorni urednik: Dipl. Ing. Božidar Prikril, Zagreb, Vinkovićeva ulica 9. — Tisak Gradjanske Tiskare, Zagreb, Medulićeva ulica 10. — Za tiskaru odgovara Milan Mostarčić, Zagreb Domagojeva ul. 6.

20. *Neth. East Indies:*	A. J. H. van Leeuwen — Leadbeater Park No 1. Oud Merdika Bandoeng, Java.
21. *Burma:*	N. A. Naganathan — 102, 49 th Street, East Rangoon.
22. *Austrija:*	H. Fritz Schleifer — Theresianumgasse 12, Wien IV.
23. *Norveška:*	Herr Julius Michelsen, Bakkegt. 23. (II). Inng. Munkedamsven, Oslo.
24. *Egipat:*	J. H. Perez Esq. P. O. Box 240 — Cairo. (President Agent).
25. *Danska:*	Mr. H. O. Sverrild — Gl. Kongevej 103. Copenhagen V.
26. *Irska:*	Mrs. E. Robinson 16 South Frederic Street, Dublin.
27. *Mexiko:*	Ad de la Pena Gil — P. O. Box 8014, Mexico Cyty.
28. *Canada:*	A. E. S. Smythe Es. 33 Forest Ave Hamilton, Ontario.
29. *Argentina:*	Dr. C. A. Stoppel — Sarmiento 1232, Mendoza.
30. *Čile:*	Senor Armando Hamel — Casilla 3603 Santiago de Chile.
31. *Brazilija:*	Mr. Caio Lustosa Lemos, Rua 7 de Setembro, Nr. 209—3º andar, Rio de Janeiro.
32. *Bugarska:*	Mr. Nikola Trifunov, 47 Rue Strandja, Sofia.
33. *Islandija:*	Mrs Kristin Hatthiasson, Ingolfsstr, 22, Reykjavik.
34. *Španija:*	Mr. L. G. Lorenzano, Factor 7, Madrid.
35. *Portugal:*	Colonel Oscar Garçao — Av. Almirante 58 Reis 1E Lisbon.
36. *Wales:*	Counc. Peter Freeman — Rectory Road, Penarth.
37. *Poljska:*	Mme W. Wrzesniewska — Krucza Ut. 23 m. 11 Warszawa.
38. *Urugvaj:*	Senora Julia Acevedo de la Gamma Casilla Correo 595, Montevideo.
39. *Porto Riko:*	Senor A. J. Plard, P. O. Box 85. San Juan, Porto Rico.
40 .*Roumania:*	Mme. Helene Romniciano, Plata Al. Lahovary No. 7, Bucuresti III.
41. *Jugoslavija:*	Miss Prof. Jelisava Vavra, Ilica 37, Zagreb.
42. *Ceylon:*	Dr. S. A. Wickramansinghe, 8 Theatre Road Wellawatte Colombo.
43. *Grčka:*	Mr Cimon Prinaris, Homer Str. No 20 Atena.
44. *Centralna Amerika:*	Senor Mariano L. Coronado, Apartado 568, San Josè, CostaRica
45. *Central South Afrika:*	A. Sidney Ransom P. O. Box 863 Johannesburg.
46. *Paraguay:*	Signor Josè Marsal, Casilla Correo 83, Asuncion.
47. *Peru:*	Dr. Alexandro Benavente A. — Apartado 386, Arequipa.
48. *Kina:*	Mr. M. Manuk P. Box 632, Hong Kong, China. (Presidential-agent).
**Rusi izvan Rusije:*	Mme Dr Ana Kamensky, 2, Rue de Cherbuliez, Genève.